

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE

Bakalaura darbs

Musulmaņu laulību tiesības kontinentālās Eiropas diskursā

6. semestra students

Regīna Burkeviča

rb14033

Zinātniskais vadītājs

Prof., Dr.iur. Sanita Osipova

Rīga 2018

Anotācija

Musulmaņu laulību tiesības regulē musulmaņu sabiedrībā pastāvošās tradīcijas. Būtiska atšķirība, salīdzinot ar mūsdienu pasauli, ir tāda ka musulmaņu tiesības ir pakļautas reliģijai, taču kā Latvijā tā arī citviet Eiropā laulības institūts ir pakļauts mainīgajai valsts likumdošanai. Musulmaņu laulību noslēgšanas tiesības būtiski atšķiras no mūsdienu pieņemtajām normām, kā rezultātā rada lielu nesapratni starp divām pavisam dažādām cilvēku sabiedrībām. Bakalaura darba mērķis ir izpētīt, salīdzināt un rast atšķirīgās un kopīgās rakstura iezīmes Latvijas un musulmaņu laulību tiesībās. Darba uzdevums izpētīt musulmaņu laulību tiesību rašanās pamatus, to pielietošanu dzīvē un salīdzināt musulmaņu laulību tiesības ar Latvijas tiesībām, tādējādi radot patiesu priekšstatu par būtiskāko Latvijas un musulmaņu laulību tiesībās. Darba rezultātā tiek secināts, ka laulības institūts Latvijas un musulmaņu tiesībās ir regulēts ļoti atšķirīgi, t.i., Latvijas Republikas Civillikumā nepastāv piena radniecība un poligāmija. Savukārt, musulmaņu tiesībās nepastāv adopcijas institūts, laulības aizliegumu loks ir plašāks nekā Latvijā. Musulmaņu tiesībās nav dzimumu vienlīdzības, tostarp, laulību tiesībās.

Atslēgvārdi: laulību tiesības, laulība, musulmaņi, Latvijas Republikas Civillikums.

Abstract

The rights of Muslims marriage are regulated by the traditions existing in the Muslim community. A significant difference in comparison with the modern world is that Muslim rights are subjected to religion, but in Latvia and elsewhere in Europe, the institute of marriage is subjected to changing national legislation. Muslim marriage closure rights are significantly different from present day's standards, as a results it makes such misunderstanding between two totally different human societies. The purpose of the Bachelor's thesis is to study, compare and find distinctive and common features between Latvian and Muslim marriage rights. The task is to study the foundations of the origins of Muslim marriage rights, their application in life and to compare muslim rights with Latvian rights, thus creating a true view of the most important things. As a result of the work, it is concluded that the institution of marriage is regulated very differently, i.e., in the Civil Law of the Republic of Latvia does not exist milk relationship and polygamy. In its turn, in Muslim rights does not exist institution of adoption, the scope of marriage ban is wider than in Latvia. In Muslim rights does not exist gender equality, including marriage rights.

Keywords: marriage rights, marriage, Muslims, Civil Law of the Republic of Latvia.

Satura rādītājs

IEVADS.....	5
1. MUSULMAŅU TIESĪBU AVOTI.....	8
1.1 Korāns	14
1.2 Sunna.....	19
1.3 Idžma.....	21
2. LAULĪBAS NOSLĒGŠANA MUSULMAŅU TIESĪBĀS.....	22
2.1 Aizliegumi laulības noslēgšanai.....	26
2.2 Saderināšanās.....	29
2.3 Laulības noslēgšana.....	30
3. LAULĪBAS ŠĶIRŠANA MUSULMAŅU TIESĪBĀS.....	38
3.1 Sieviešu emancipācija.....	42
KOPSAVILKUMS.....	45
Izmantotās literatūras saraksts.....	47

Ievads

Mūsdienu sabiedrībā plašu uzmanību ir izpelnījusies viena no lielākajām pasaules reliģijām – islāms. Šī monoteistiskā reliģija ir sena un noslēpumu pilna. Islāma izpratne personai aizņem ilgu laiku, lielu pacietību un smagu darbu, jo gan tiesību avoti, gan musulmaņu tradīcijas un to regulējumi sevī ietver ne tikai noteikumus, likumus un paražas, bet arī spēju pakļaut un uzrunāt ticīgā zemapziņu un saprātu. Dievam izvirzītā kārtība, kas tika nostiprināta tiesību avotos, musulmaņu tiesībās ir saglabājusies līdz pat mūsdienām. Musulmaņu simtiem gadu vecie uzskati, tradīcijas un likumi nav zaudējuši savu spēku. Tie turpina eksistēt mūsdienu rietumu sabiedrībā, kas jau ilgus gadus jau ir novērsusies no reliģiju uzliktām morāles normām. Islāma vara pār saviem ticīgajiem ir neizbeidzami liela, tādēļ varētu piekrist, ka islāms pasaulē ir plaši ievērojams un uzmanības cienīgs. Latvijā islāma ticīgie dzīvo kopš 19. gadsimta, pēdējo gadu laikā to skaits pakāpeniski pieaug, un musulmaņi ievēro tradicionālās musulmaņu tiesības Latvijas teritorijā. Lai gan latviešiem islāms šķiet “eksotiska” reliģija, ticīgie musulmaņi Latvijā neslēpj pieņemtās tradīcijas un bez izņēmumiem ievēro visas normas. Jāpiebilst, musulmaņu likumi un tradīcijas mēdz atšķirties no Latvijā pieņemtajām normām. Pēc autores domām, viens no interesantākajiem izpētes objektiem šariatā jeb musulmaņu tiesību sistēmā ir musulmaņu laulību tiesības. Musulmaņu laulību tiesību dažādība un piemītošais raksturs Latvijā ir ļoti neparasts un kaut kas pavisam svešs latviešu sabiedrībai. Laulības noslēgšanas un laulības šķiršanas noteikumi un tradīcijas pastāv jau gadiem simtiem. To ievērošana un izpilde ir obligāts priekšnoteikums, lai mainītu personas statusu gan ģimenē, gan musulmaņu sabiedrībā.

Bakalaura darba mērķis ir izpētīt, salīdzināt un rast atšķirīgās un kopīgās rakstura iezīmes Latvijas un musulmaņu laulību tiesībās, rast atbildes uz jautājumiem, kuri rodas, pamatojoties uz musulmaņu laulību tiesību piemērošanu Latvijā. Darba uzdevums ir izpētīt musulmaņu tiesību avotus un to rašanos pamatus, izpētīt musulmaņu tiesību avotu nozīmi islāmā, izpētīt musulmaņu laulību tiesību rašanās pamatus, to pielietošanu dzīvē un salīdzināt musulmaņu laulību tiesības ar Latvijas tiesībām, tādējādi radot patiesu priekšstatu par būtiskāko Latvijas un musulmaņu laulību tiesībās.

Bakalaura darbs strukturāli sastāv no ievada, trīs nodaļām, kopsavilkuma un izmantoto avotu saraksta. Pirmā nodaļa, kas ir iedalīta trijās apakšnodaļās, lasītāju iepazīstina ar noslēpumaino islāmu, iezīmējot būtiskākos musulmaņu tiesību avotus, to rašanos pamatus un vēsturisko attīstību daudzu gadu garumā. Otrā nodaļa ir veltīta laulības noslēgšanai, kas ir iedalīta trijās apakšnodaļās, tādējādi norādot soli pa solim, kādā veidā ir jārealizējas visiem priekšnoteikumiem, lai laulība tiktu uzskatāma par spēkā esošu. Trešā un pēdējā nodaļa tiek

veltīta laulības šķiršanās noteikumiem, kurus, ievērojot un izpildot likuma paredzētajā kārtībā, drīkst laulību atzīt par šķirtu. Darba otrā un trešā nodaļa veltīta salīdzinājumam starp musulmaņu tiesībām un Latvijas Civillikumu, sniedzot būtiskākās atziņas un argumentus.

Autori Latvijā musulmaņu tiesības ir pētījuši arī agrāk, taču Musulmaņu laulību tiesības Latvijā ir maz pētītas un tās analīzei nav pievērsta liela uzmanība, lai gan laulību tiesību jautājums bieži vien rada lielas domstarpības, kurām vēl līdz šim netiek dota precīza atbilde. Lai spētu nokļūt pie pareizas atbildes, ir jāpārzina musulmaņu tiesību avotus, kā, piemēram, Korānu un sunnu, jāizmanto pareizas interpretēšanas metodes, saistībā ar visām musulmaņu tradīcijām un Dievam uzliktiem uzskatiem. Nepietiekamo zināšanu un grūti pieejamās informācijas dēļ Latvijā ir samērā sarežģīti iegūt pareizu atbildi uz jautājumiem, kuri rodas laulības noslēgšanas vai laulības šķiršanas gadījumos. Latvijā par musulmaņu tiesībām ir pētījuši arī agrāk, kā, piemēram, S. Osipova¹, S. Askērovs², J. Rudevskis³ un J. Paiders⁴ ir sarakstījuši ievērojamus darbus musulmaņu tiesībās, ar kuru palīdzību ir tapis šis darbs. Latviešu valodā ir divi Korāna tulkojumi, vienu no viņiem ir izstrādājis komponists Imants Kalniņš, interpretējot to no franču, angļu un arābu valodas, otru Korāna tulkojumu ir izstrādājis dzejnieks un atdzejotājs Uldis Bērziņš, interpretējot no arābu valodas. Taču neviens no autoriem nav pētījis musulmaņu laulību tiesības, tāpēc pēc autores domām viens no risinājumiem būtu, apkopojot jau izpētītās lietas, sākt analizēt kaut ko svešu un nezināmu. Darba tapšanas laikā autore ne tikai izmantoja latviešu zinātnieku darbus, bet arī ārzemju zinātnieku darbs, kā, piemēram, franču profesora Renē Dāvida (René David)⁵, arābu zinātnieka Jusufa Abdula al-Kardavi (القرضاوي الله عبد يوسف)⁶, azerbaidžāņu zinātnieka Gasima Kemirova (Гасым Мамедович Керимов)⁷, kā arī tatāru profesores Guļnaras Baltanovas⁸ darbus.

Lai sasniegtu izvirzīto mērķi, realizējot visus darba uzdevumus, bakalaura darbā tiek izmantota salīdzinošā un vēsturiskā zinātniski pētnieciskā metode. Salīdzinošā metode tiek izmatota, lai salīdzinātu musulmaņu tiesību avotus kā, piemēram, Korānu un sunnu ar Latvijas Republikas civillikumu, tieši akceptējot un izvirzot būtiskākās atšķirības laulības noslēgšanas un laulības šķiršanas gadījumos. Salīdzinošās metodes izmantošanas rezultātā tiek sniegtas

---

¹ Osipova S. *Musulmaņu tiesību vēsture viduslaikos*. Rīga: Latvijas Universitāte, 2001.

² Askērovs S. *Musulmaņu tiesību avoti*. Jurista Vārds, 2007. 30.oktobris, nr.44.

³ Rudevskis J. *Vispārējs ieskats musulmaņu tiesībās*. Jurista vārds, 2011, nr.3.

⁴ Paiders J. *Islams un Rietumi*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2001.

⁵ Давид Р. *Основные правовые системы современности*. Москва: Международные отношения, 1967.

⁶ Кардави Ю. *Дозволенное и запретное в исламе*. Москва: Умма, 2005.

⁷ Керимов Г.М. *Шариат: закон жизни мусульман. Ответы Шариата на проблемы современности*. Москва; Санкт-Петербург: Диля, 2007.

⁸ Балтанова Г. Р. *Мусулманка*. Москва: Голос, 2005.

precīzas kopējās un atšķirīgās rakstura iezīmes. Izmantojot vēsturisko metodi tiek izpētīts, kā laika gaitā ir tapušas musulmaņu tiesības islāma sabiedrībā, ka tās ir nostiprinājušās un sasniegušas līdzšinējo veidolu.

1. MUSULMAŅU TIESĪBU AVOTI

Islāms radies Arābijā un vēl joprojām ir cieši saistīts ar arābu kultūru. Islāms plaši izplatīts Āzijā un Āfrikā, un mūsdienās pie tā pieder viena septītā daļa visas pasaules iedzīvotāju. Islāms ir otra lielākā reliģija aiz kristietības, un Eiropā ir kļuvis par lielāko mazākumtautību reliģiju, kam par iemeslu ir milzīgs ieceļotāju skaits. Vārds “islāms” tulkojumā no arābu valodas nozīmē “pakļaušanās” vai “ziedošanās”, un tas izskaidro šīs reliģijas būtību.⁹

Islāms ir monoteistiska reliģija, ko pēc arābu ticējumiem starp mūsu ēras 600. un 632. gadu nodibināja Muhameds (Muhammad – ibn Abdullah), un tā ir izklāstīta musulmaņu svētajos rakstos. Lai gan Latvijā islāms ir ienācis salīdzinoši nesen, musulmaņiem islāms nav jauna reliģija. Tā viņu izpratnē ir vienīgā un īstenā Dieva pēdējā vēsts cilvēcei, kas tika ieskandēta jau agrāko monoteistisko reliģiju tradīcijās. Bez ticības specifiskām doktrīnām un īpašu rituālu aktu izpildījuma, musulmaņi islāmu praktizē kā dzīvesveidu, kuru Dievs ir atklājis cilvēcei. Islāms nozīmē paklausību jeb mieru, [pakļaušanos Allāha (Dieva) gribai]. Saskaņā ar Korānu Allāhs ir vienīgais Dievs. Vārds Allāhs ir arābu valodā noteikta artikula al (tā) un sugas vārda ilab (dievība) savienojums, kas nozīmē Dievs. Vārds islāms ir atvasināts no vārda *aslama*, kas nozīmē savas dzīves pakļaušanu Allāham. Latvijā parasti šo reliģiju sauc par islāmu, bet ticīgos par musulmaņiem. Islāms ir viena no trim pasaules monoteistiskajām reliģijām. Tās avoti ir te paši, kas pārējām divām pasaules reliģijām – kristietībai un jūdaismam. Nereti kā sinonīmus lieto jēdzienus arābs un musulmanis. Tomēr, ne visi arābi ir musulmaņi, un ne visi musulmaņi ir arābi. Pasaulē ir aptuveni 1,5 miljardi musulmaņu. Islāms ir pasaulē visstraujāk augošā reliģija. Musulmaņu skaits strauji pieaug sakarā ar zemo dzimstību attīstītajās Rietumeiropas zemēs un straujo iedzīvotāju palielināšanos islāma zemēs. Aptuveni viena septītā daļas zemeslodes iedzīvotāju ir islāma piekritēji. Musulmaņi tic, ka Dievs ir vienīgais visuma valdnieks un nosaka visu, kas notiek apkārt mums. Ikvienam ir jāpakļaujas un jāuzticas Allāham.¹⁰

Musulmaņu tiesību zinātne, precīzāk musulmaņu tiesību doktrīnārā izpratne (fikh), sastāv no divām sadaļām. Viena no sadaļām pēta tā saucamās “saknes” un izskaidro kādā veidā ir radušies juridiskie noregulējumi, kuri satur šariatu - svētās tiesību normas. Otra no sadaļām pēta “saturu”, precīzāk, tā lēmumus, kuri satur musulmaņu tiesību materiālās normas.¹¹

⁹ Gorders J., Hellerns V., Notākers H. *Reliģiju grāmata*. Rīga: Nordik, 2002, 17.lpp.

¹⁰ Balodis R. *Baznīcu tiesības*. Rīga: Reliģijas Brīvības Asociācija, 2002, 522.lpp.

¹¹ Давид Р., Спинози К. *Основные правовые системы современности*. Москва: Международные отношения, 2009, с.34.

Islāma jeb šariata tiesības radās ap 622. gadu un nostiprinājās VII–X gadsimtā, attīstoties arābu kalifātam. Pēc kalifāta sabrukuma X gs. minētā tiesību sistēma ne tikai nezaudēja savu nozīmi, bet, islāmam strauji izplatoties un kļūstot par vienu no pasaules reliģijām, pat ieguva “otro elpu” (līdzīgi kā romiešu civiltiesības viduslaiku Eiropā) un nostiprinājās kā viena no pasaules izplatītākajām tiesību sistēmām. Šo tiesību sistēmu pārņēma liela daļa Āzijas un Ziemeļāfrikas valstu. Lai pareizi izprastu islāma tiesību vēsturisko attīstību, pareizi jādefinē termini “fikhs” un “šariats”.¹² Atsevišķi autori šos jēdzienus uzskata par sinonīmiem.

Lai saprastu Korāna mācību, jāpārzina tā teksts. Islāma jurisprudence ir mēģinājumi sistematizēt Muhameda mācību, tādā veidā sniegtu priekšstatu musulmanim, kā pareizi dzīvot, ievērojot visus likumus un paražas. Šo mēģinājumu un pētījumu rezultāts ir šariats. Citiem vārdiem sakot, Allāhs ir devis uzvedības modeli un likumu kopumu, pēc kuriem jādzīvo visiem musulmaņiem. Ievērojot šos noteikumus, cilvēks uzklausa Allāhu, tādējādi nodrošinot sev prieku un spēja dzīvot saskaņā ar Viņa radīto kārtību. Tas ir šariats.¹³

Pēc Pola Lunda uzskatiem, šariats ir dievišķā likuma sistēma, kas regulē Dieva pielūgšanu, rituālus, uzvedību un juridiskus jautājumus, kā, piemēram, komerciālus līgumus, laulības, šķiršanos un mantošanu – šīs sistēmas galamērķis ir ticīgā nokļūšana paradīzē. Šariats iezīmē ceļu uz pestīšanu.¹⁴

Pēc M. Gabriela domām, šariats ir islāma likumu sakopojums, kas paraksta ticīgā pienākumus. Grāmatas, kurās ir šie likumi, sauc par Kutab alfikh. Atšķirībā no hadīsiem tās nav konkrētu grāmatu apkopojums, bet reliģiskās literatūras kolekcija no senajiem laikiem līdz mūsdienām. Tātad, Korāns un hadīsi apraksta Allāha gribu.¹⁵

Fikh ir Korāna termins ar nozīmi saprašana. Ar to apzīmē atbildīgo uzdevumus saprast Korānā un sunnā noteiktos ienākumus, kas ir saistoši musulmaņiem, un apzināties ar šo divu avotu norādījumiem attiecībā uz indivīda un sabiedrības rīcību. Fikh sastāv no divām daļām: viena aplūko reliģiskos pienākumus, otra – sabiedriskos pienākumus un cilvēka attiecības, ieskaitot politika teoriju.¹⁶

Musulmaņu tiesības, tā pat kā kanoniskās - ir baznīcas tiesības, kopējās ticīgo tiesības, taču tajās mēdz būt arī būtiskas atšķirības. Musulmaņu tiesības ir neatņemama sastāvdaļa islāma

---

¹² Askērovs S. *Musulmaņu tiesību avoti*. Jurista Vārds, 2007. 30.oktobris, nr.44.

¹³ Kureši N. *Pretrunīgais islāms: Korāna un Bībeles patiesības mūsdienu pasaulē: jautājumi, atbildes un skaidrojumi*. Rīga: Lietusdārzs, 2017, 64.lpp.

¹⁴ Luns P. *Islāms*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2003, 35.lpp.

¹⁵ Gabriels M. *Apļi ūdenī: opozīcijā*. Rembate: Viņa Vārds Manī, 2015, 33.lpp.

¹⁶ Luns P. *Islāms*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2003, 35.lpp.

religijā. Nepastāv augstākas varas, kas varētu šo reliģiju ierobežot vai izmainīt musulmaņu tiesības. Tas, kurš neievēro musulmaņu tiesības ir grēcinieks un tiks sodīts aizsaulē.¹⁷

Islāms faktiski ir vienīgā no lielākajām pasaules reliģijām, kas radusies laikā, par kuru saglabājušās tiešas rakstiskas liecības. Citu reliģiju pamatlicēji ir vainu pazīstami tikai pēc viņu atstātajām grāmatām, pēc viņu izteikumu fragmentiem, vai lielākoties pēc leģendām apvītiem nostāstiem.¹⁸

Pēc valdošā reliģiskās domas līdera Nabila Kureši uzskatiem, islāms ir vienkārši visu musulmaņu pieredžu summa, realitāte aiz cilvēkiem kas to pārstāv, bet islāms var arī pastāvēt ārpus pieredzes. Islāma gadījumā reliģijas identificējošās pazīmes un raksturiezīmes izpaužas kā Allāha pielūgsmē un paklausībā Muhamedam. Šādu izpratni apliecina *šahāda* jeb ticības apliecinājums, kas jānoskaita katram, kļūstot par musulmani: ‘Nav cita Dieva kā Allāhs, un Muhameds ir viņa pravietis.’¹⁹

Rietumos likums vienmēr ir bijis suverēna gribas izpausme. Sākotnēji suverēns bija monarhs, vēlāk absolūtās monarhijas nomainīja demokrātiski režīmi, un par suverēnās varas nesēju kļuva islāma tauta. Islāmā savukārt leģitīmais likumdevējs ir nevis suverēns, bet Dievs. Mūsdienu Rietumu tiesību sistēmu pamatā ir demokrātijas princips, taču islāms neko tamlīdzīgu neatzīst. Kā skaidro Perpiņānas universitātes (Francija) profesors F.P. Blāns (F.P. Blanc): "Demokrātiskā ideja, saskaņā ar kuru skaitliskā vairākuma griba var veidot likumu, izpaužoties caur dažādiem nobalsošanas veidiem, nekad nav sasniegusi islāmu. Musulmaņu zemēs likums ir jāievēro tādēļ, ka tā ir varas griba, un šī griba atspoguļo vai iemieso Dieva gribu." Tātad cilvēka, sabiedrības un publiskās varas pienākums ir pildīt Dieva gribu, lai izvairītos no Dieva soda šai saulē un viņsaulē, lai saņemtu Dieva svētības un lai sasniegtu mūžīgo svētlaimi paradīzē. Citiem vārdiem sakot, cilvēkiem ir jāiet pa Dieva ierādīto ceļu, un šo ceļu sauc par šariatu. Šariats ir definējams kā islāma dievišķās tiesības, kas sakņojas Dieva gribā. Tās var raksturot arī kā islāma reliģijas juridisko aspektu.²⁰

Katram musulmanim ir jāizpilda pieci reliģiozi rituāli, kas tiek dēvēti par pieciem islāma pīlāriem:

1. *Šahāda* jeb ticības apliecināšana (apliecība) . Musulmaņiem ir jāpieņem islāma postulāta pamatpatiesība.

---

¹⁷ Давид Р., Спинози К. *Основные правовые системы современности*. Москва: Международные отношения, 1998, с.316.

¹⁸ Paiders J. *Islams un Rietumi*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2001, 19.lpp.

¹⁹Kureši N. *Pretrunīgais islāms: Korāna un Bībeles patiesības mūsdienu pasaulē: jautājumi, atbildes un skaidrojumi*. Rīga: Lietusdārzs, 2017, 26.lpp.

²⁰ Rudevskis J. *Vispārējs ieskats musulmaņu tiesībās*. Jurista vārds, 2011. 18. janvāris, nr.3.

2. *Salāt* jeb lūgšana. Musulmaņi lūdzās piecas reizes dienā, vēršoties ar seju pret Meku, kur dzimis pravietis Muhameds. Lūgšana tiek skaitīta saullēkta laikā, no rīta, pēc pusdienām, dienas otrajā pusē, saulrietā un naktī. Piektdienās musulmaņi lūgšanām velta īpašu laiku.
3. *Zakāts* jeb labdarība. Ziedojumam islāmā ir nodokļu raksturs, kas tiek savākts gada beigās, un tādā veidā iegūtā nauda tiek izdalīta trūcīgajiem.
4. *Saums* jeb gavēnis tiek ievērots svētā mēneša Ramadāna laikā, kas sākas novembra vidū. Gavēņa laikā musulmaņi pa dienu atturas no ēdiena un dzēriena. Pirms saullēkta musulmaņi brokasto un izdzer lielu daudzumu šķidrums. Pēc saullēkts viņiem atkal ir ļauts kārtīgi paēst un izdzert daudz šķidrums.
5. *Hadžs* jeb svētceļojums. Katrs musulmanis savā dzīves laikā cenšas veikt kaut vai vienu svētceļojumu uz Meku, lai piedalītos piecu dienu reliģiozā rituālā.²¹

Arābu valodā *Šahāda* nozīmē "pierādījums". Tā ir stingra monoteisma ievērošana (*Tawhid*) jeb ticība Allāham. *Šahāda* nozīmē, ka Kungs ir Mūžīgais un Vienīgais, Viņš ir Visvarenais radītājs, galvenais un vienīgais valdnieks, kas kontrolē visumu. Visums ir pakļauts Viņa likumiem. Ticība Dievam ieņem nozīmīgu lomu musulmaņu tiesībās. Dieva likumam noteikti jābūt augstākam par visiem citiem likumiem un apsvērumiem, tāpēc patiesais musulmanis dzīvo saskaņā ar pravietim uzlikto dzīves piemēru. Rituāla lūgšana *Salat* ir otrs islāma pīlārs. Musulmanim jāveic piecas lūgšanas dienā, kad viņš pagriežas uz Mekas pusi. Šī lūgšana izriet no pravieša Muhameda piemēriem, kā pareizi dzīvot. Pravietis parasti vadīja musulmaņu lūgšanu Medinā un Mekā, parādot viņiem, kā pareizi lūgties. Katram musulmanim lūgšana tiek uzskatīta par obligātu. Lūgšana islāmā ir obligāta (*wajib vai fard*), un ir apstiprināta sunnā. Islāmā ir piecas obligātās lūgšanas - *fajr, zugr, asr, maghrib* un *isha*. Visas šīs piecas lūgšanas tiek veiktas dažādos laikos, dažādos posmos un sastāv no noteikta skaita atkārtotu ciklu (*rak'ahs*). Regulāras lūgšanas ir ikviena musulmaņa svēts pienākums, kura nepildīšana padara musulmani par grēcinieku.²² Musulmaņu valstīs salāt laikā personas, kas tiek sauktas par *muedzin*, sasauca ticīgos izpildīt lūgšanas. *Muedzinu* ticīgo sasaukšanu, ko izpilda arābu valodā, sauc par *azānu*. Trešais islāma pīlārs - *Zakāts* ir īpašs musulmaņu Dieva slavināšanai un pateicības veids, kas izpaužas nodokļa maksāšanā, kas sastāda 2,5 % no katra musulmaņa ienākumiem un viņa īpašuma. *Zakāts* tiek maksāts reizi gadā, un tas attīra musulmaņus no mantkārības un ir apliecinājums Dievam, ka nauda, kuru tie nopelna, pateicoties Dievam, tiek tērēta ne tikai savām personīgajām vajadzībām, bet arī dāvāta trūkcietējiem. Naudu neievāc

²¹ Rudevskis J. *Vispārējs ieskats musulmaņu tiesībās*. Jurista vārds, 2011. 18. janvāris, nr.3.

²² Čenninga K. *5 islāma pīlāri. Garīgā attīstība*. Pieejams: <https://lv.carolchanning.net/duhovnoe-razvitie/27109-5-stolpov-islama.html#> [aplūkots 09.05.2018.]

konkrētas personas, to veic vietējās mošeju iestādes visā pasaulē. *Zakāta* mērķis ir iedibināt ekonomisko taisnību, kas nozīmē nodrošināt trūcīgos iedzīvotājus vismaz ar minimālo iztikas minimumu. *Zakāta* naudas nemaksāšana ir viens no musulmaņu lielākajiem grēkiem.²³ Ceturtais pīlārs - *Saums* jeb gavēnis ir jāpiekopj ikvienam musulmanim devītajā (Ramadāna) mēnesī. Gavēņa noteikumi ir krietni atšķirīgāki nekā gavēnim kristīgajā baznīcā. Gavēņa laikā islāmticīgais nedrīkst dienas gaišajā daļā lietot pārtiku, dzert, smēķēt un baudīt smaržas. Šie pārbaudījumi ir noteikti, lai ikviens islāmticīgais, arī bagātais vismaz mēnesi gadā saprastu, ko nozīme slāpes un izsalkums. Gavēņa mērķis nav likt ticīgajiem mocīties, bet gan panākt, lai ikviens labāk izprastu tos, kuri dzīvo trūcumā un sliktākos dzīves apstākļos. Paši izbaudot ciešanas, ticīgie būs līdzietīgāki pret apkārtējiem.²⁴ Piektais pīlārs - *Hadžs* jeb svētceļojums uz Meku mazliet atšķiras no pārējiem islāma pīlāriem. Šis reliģiskais pienākums ir jāveic tikai tad, ja materiālie, veselības un ģimenes apstākļi to atļauj. Lai šo reliģisko pienākumu veiktu, ir nepieciešams laiks. Šajā laikā ticīgajam nevar būt normāla privātā dzīve. Šo svētceļojumu jāveic ceturtajā mēnesī pēc Ramadāna atbilstoši islāma mēness kalendāram. Svētceļojuma laikā musulmanim obligāti jāizpilda šādi nosacījumi :

1. viņam jābūt attiecīgi apģērbtam (apģērbs, kurš sastāv no diviem baltiem drēbes gabaliem);
2. viņam jāapiet apkārt Kaabai – templim;
3. viņam jāpiedalās reliģiskā ceremonijā Arafata ielejā;
4. pēc šīs ceremonijas viņam vēlreiz jāaptiek apkārt Kaabai.

Tie, kuri izpilda visus šos nosacījumus, turpmāk iegūst titulu “*hodža*”, ko var lietot pirms vārda un uzvārda.²⁵ Meka bija pagānu kulta centrs, uz kuru apkārtnē dzīvojošās ciltis ar likumu noteiktajos gada mēnešos devās svētceļojumā. Svētceļojuma galamērķis ir Kaaba – četrstūrains akmens būvēta celtne, kuras iekšējā kamerā glabājās pirms islāma laika dievību veidoli. Meka atradās centrā svētai un rūpīgi norobežotai teritorijai, kuru dēvē par *haramu*. Šajā teritorijā svētceļojuma laikā ir aizliegts izliet asinis vai pat noplūkt zāles stiebru.²⁶

Musulmaņu tiesības un kanoniskās tiesības pieder pie baznīcas un ticīgo tiesībām. Musulmaņu tiesības ir islāma neatņemama sastāvdaļa. Uz pasaules nepastāv neviena vara, kas varētu grozīt musulmaņu tiesības. Cik dīvaini neizklausītos islāma valstu tradīcijas un paražas, tās neviens nedrīkst nedz ierobežot, nedz aizliegt. Kristietība pašos pirmsākumos izplatījās augsta līmeņa civilizācijā un likumi tika ievēroti ar lielu rūpību. Kristietība izveidoja jaunas morāles dogmas un principus, taču sabiedrības organizācijām lielu interesi neizraisīja. “Mana

²³ Balodis R. *Baznīcu tiesības*. Rīga: Reliģijas Brīvības Asociācija, 2002, 531.lpp.

²⁴ Paiders J. *Islams un Rietumi*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2001, 60.lpp.

²⁵ Paiders J. *Islams un Rietumi*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2001, 62.lpp.

²⁶ Luns P. *Islāms*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2003, 17.lpp.

valstība, - teica Jēzus Kristus,- mana pasaule”. Apstiprinājums pilsoņu tiesībām ir atrodamas Evaņģēlijā.²⁷

Islāma izplatību Eiropā nosaka valstu attieksme pret bēgļu jautājumu. Valstis, kurām ir liberāla bēgļu politika, ir ieguvušas lielas islāma minoritātes. Šo stāvokli precīzi ir raksturojis R. Balodis: “Un tā islāma reliģija pakāpeniski, ar ekonomiskās migrācijas un bēgļu starpniecību kļūst par mūsdienu Eiropas ikdienas neatņemamu sastāvdaļu.” Tādēļ nepārprotami nevar noliegt, ka laika gaitā musulmaņu skaits arvien palielinās gan Latvijā, gan Eiropas valstīs.²⁸

Padomju savienība bija Savienību Republika, kurā tradicionāli dzīvoja islāmticīgie, taču padomju valstis vērsās pret reliģiju un neļāva ticīgajiem, tostarp musulmaņiem, dzīvot ar reliģijas prasībām. Savukārt, kopš Latvija atguva neatkarību, valstī pastāv ticības brīvība. Tās rezultātā valstī pieaug ticīgo skaits, kuri seko savas reliģijas prasībām. Pamatojoties uz statistiku par Latvijas Republikā reģistrēto konfesiju un denomināciju draudzēm laika posmā no 2004. gada 1. janvāra līdz 2007. gada 1. janvārim²⁹ Latvijas teritorijā dzīvojuši aptuveni 182 musulmaņi, kuri izveidojuši 5 draudzes. Latvijā islāmticīgie pirmoreiz minēti 1838. gadā. 1898. gadā Latvijā dzīvoja aptuveni 2000 musulmaņu. Lielākoties sunnīti. Lielākā daļa musulmaņu Latvijā ieceļojuši no bijušās Padomju Savienības. 2004. gadā bija reģistrētas un aktīvi darbojās šādas islāmticīgo reliģiskās organizācijas:

1. Rīgas pilsētas musulmaņu draudze "Ideļ" (reģ. 1996. g. decembrī),
2. Rīgas musulmaņu kopiena "Islam" (reģ. 1998. g. decembrī);
3. Rīgas musulmaņu kopiena "Korāns" (reģ. 1998. g. decembrī);
4. Rīgas musulmaņu kopiena "Iman" (reģ. 2002. g. februārī);
5. Daugavpils musulmaņu reliģiskā kopiena "Ideļ" (reģ. 1996. g. decembrī) u.c.

Viens no islāma centriem un lūgšanu telpām atrodas Rīgā, Brīvības ielā 104. Tajā strādā arī svētdienas skola, kur māca arābu valodu un islāma pamatus.³⁰ Pamatojoties uz Publisko pārskatu par Tieslietu ministrijā iesniegtajiem reliģisko organizāciju pārskatiem par darbību 2013.gadā, 2010. gadā musulmaņu draudžu locekļu skaits Latvijā bija 263 locekļi, 2011. gadā – 319 locekļi, 2012. gadā - 340 locekļi un 2013. gadā - 343 locekļi. Var secināt, ka katru gadu Latvijas teritorijā musulmaņu skaits pakāpeniski palielinās, turklāt no 2009. gada līdz 2013.

²⁷ Давид Р. *Основные правовые системы современности*. Москва: Международные отношения, 1967, с.395.

²⁸ Balodis R. *Baznīcu tiesības*. Rīga: Reliģijas Brīvības Asociācija, 2002, 411.lpp.

²⁹ [B.a]. *Statistika par Latvijas Republikā reģistrēto konfesiju un denomināciju draudzēm laika posmā no 2004. gada 1. janvāra līdz 2007. gada 1. janvārim. Latvijas Republikas Tieslietu Ministrijas Reliģisko lietu pārvalde*. Pieejams: <http://www.bibelebiedriba.lv/religiju-enciklopedija/statistika.html> [aplūkots 11.05.2018.]

gadam musulmaņi izveidojušas divas jaunas draudzes, ka rezultātā 2013. gadā Latvijā bija izveidotas 17 musulmaņu draudzes.³¹

1.1 KORĀNS

Svarīgākais musulmaņu tiesībās, kā arī visā musulmaņu civilizācijā, ir svētā islāma grāmata Korāns. Korāns bez šaubām ir pirmais tiesību avots musulmaņu tiesībās. Protams, ka Korāna juridiskais raksturs nav pietiekams, lai reglamentētu visas pastāvošās attiecības musulmaņu tiesībās.³²

Pēc Ulda Bērziņa domām: „Korāns nu jau trīspadsmit ar pusi gadsimtus ir atzīts par arābu kultūras pamattekstu, un arī kristīgie arābi, kas nebūt nevairās iesaistīties teoloģiskās diskusijās ar saviem ciltsbrāļiem, mūsdienās diezgan vienprātīgi atzīst, ka Muhammeda atnestie raksti ir „arābu valodas dvēsele” vai „mūsu nācijas sirds”. Taču islāma kultūrvēsturiskā nozīme sniedzas tālu pāri „cildenās nācijas” apdzīvotajai pasaules daļai, „arābu pasaulei”. Korāns un no tā izrietošā reliģiskā un filozofiskā doma ir - un būs svarīga ceļazīme cilvēces garīgo meklējumu gaitai. Korāns ir islāma kultūras „kods”, bez Korāna jēdzienu sistēmas taču nav izprotama islāma garīgo vērtību skala, kurai bijušas un ir pakļautas norises lielā pasaules daļā un tagad jau faktiski visā pasaulē.³³

Korāns ir islāma svētā grāmata, kuru, kā uzskata musulmaņi, ir vēstījis Muhameds, bet kuras saturs ir dievišķs un ir pastāvējis vienmēr. Muhameda dzīves laikā Korāns nebija apkopots tādā formā, kāds tas ir pazīstams pašlaik. Atbilstoši islāma tradīcijai pirmo Korāna atklāsmi Muhameds saņēma 40 gadu vecumā – 610. gadā.³⁴ Nav atrodams neviens raksts, kura autors būtu Muhameds, un viņa dzīves laikā neviens nepierakstīja viņa izteikumus. Tomēr kad kļuva zināms, ka paliek arvien mazāk cilvēku, kas būtu paši dzirdējuši Muhamedu runājam, sākās organizēti centieni pierakstīt visu, kas attiecās uz viņu. Tas, ko izdevās panākt, tad arī saglabājies kā Korāns (arābiski “lasījums” vai “skanējums”), ko pabeidza ap 650. gadu. Neraugoties uz to, ka tas apkopots pēc Muhameda nāves, daļēji no viņa klausītāju piezīmēm un daļēji no mutvārdu tradīcijas, ticīgajam musulmanim Korāns visstingrākajā burtiskā izpratnē ir

---

³¹ [B. a]. *Publiskais pārskats par Tieslietu ministrijā iesniegtajiem reliģisko organizāciju pārskatiem par darbību 2013.gadā. Latvijas Republikas Tieslietu Ministrijas Reliģisko lietu pārvalde.* Pieejams: <https://www.tm.gov.lv/lv/cits/publiskais-parskats-par-tieslietu-ministrija-iesniegtajiem-relijisko-organizaciju-parskatiem-par-dar> [aplūkots 11.05.2018.]

³² Давид Р., Спинози К. *Основные правовые системы современности.* Москва: Международные отношения, 1996, с.311.

³³ Bērziņš U. *Korāns.* Pieejams: <http://neputns.lv/book/korans/#.WtRuNYhubIU> [aplūkots 16.04.2018.]

³⁴ Paiders J. *Islams un Rietumi.* Rīga: Zvaigzne ABC, 2001, 28.lpp.

tieši Allāha vārdi, precīzs eņģeļa Gabriela no debesīm atnestās grāmatas pieraksts.³⁵ Korāns, kāds tas ir saglabājies un iespiests grāmatās, satur visus vēstījumus, ko Allāhs ar eņģeļu starpniecību vēstījis Muhamedam. Pēc islāma tradīcijas, Muhamedam eņģelis parādījies aptuveni 24000 reižu. Kad šie vēstījumi tika pausti, Muhameds tos iegaumēja pats un lika tos iegaumēt saviem sekotājiem.³⁶

Korāns, salīdzinājumā ar valstu konstitūcijām, ir uzskatāms par ilglaicīgu un nemainīgu dokumentu, kas sastāv no maz juridiska rakstura regulējumiem. Taču, skatoties uz to, ka Korāna reliģiskie uzskati ir cieši saistīti ar tiesību normu ievērošanu, tad Korānā ietilpstošos musulmaņu uzskatus var izmantot kā tiesību avotus, no kuriem izriet tiesību normas.³⁷

Sākotnēji Mekas iedzīvotāji Muhamedu uzskatīja par vienkāršu reliģiskās patiesības meklētāju. Ar laiku Muhameds iemantoja līdzcilvēku cieņu. Šie līdzcilvēki laika gaidā palika par viņa sekotājiem un viņa izteicienu iegaumētājiem.³⁸

Islāma dibinātājs Muhameds dzimis apm. 570. gadā pēc Kristus Arābijas pilsētā Mekā, kas bija nozīmīgs Arābijas pussalas tirdzniecības centrs un karavānu ceļu krustpunkts. Muhameds dzima vienā no šīs pilsētas ietekmīgākajām ģimenēm, taču jau agrā bērnībā zaudēja vecākus, uz zēnu savā ģimenē pieņēma kāds no tēvočiem, Abū Talibs. Tieši šim radniekam bija liela nozīme vēlāk, laikā, kad Muhameds sāka sludināt savu mācību. Ar tēvoča palīdzību Muhameds tika pieņemts darbā pie bagātas tirgotāja atraitnes Hadīdžas par kamieļu dzinēju. Hadīdža, kas bija par 15 gadiem vecāka nekā Muhameds, vēlāk kļuva par viņa sievu un viņa atklāsmju pirmo atbalstītāju, tāpēc viņai bija liela nozīme Muhameda reliģiskajā attīstībā.³⁹

Cilvēks, kas pakļaujas Allāham, ir jāzina viņa griba. Tādēļ viņam ir jāseko Korānam un hadīsu tradīcijām. Muhameds – Allāha praviētis Korānu sāka veidot 610. g. m. ē., kad, pēc viņa vārdiem, alā netālu no Mekas pie viņa ieradās eņģelis Džibrils (Gabriels). Muhameds apgalvo, ka viņam atklātie vārdi bija Allāha, vienīgā un patiesā Dieva vārdi. Pēc tam, kad Muhamedam atklājās jaunās patiesības, viņš tās pierakstīja. Kopumā Korāna izveidošanās pagāja divdesmit divi gadi. Ir nepieciešams atzīmēt divus momentus: pirmkārt, Korāns satur Allāha, nevis pravieša Muhameda vārdus, un otrkārt – atklāsmes sasniedz pravieti diezgan ilgā laika posmā. Hadīsi tāpat kā Korāns ir svēti. Tie satur patiesu liecību par pravieša Muhameda darbiem un izteicienu. Tie savā starpā kalpo kā piemērs Korāna mācības sekošanai. Hadīsu vārdus pierakstīja Muhameda tuvinieki – viņa sieva un draugi, kas bija aprakstīto notikumu liecinieki. Vēlāk šīs mācības tika apkopotas sešās grāmatās, kur katra no tām ir nosaukta sava redaktora –

³⁵ Lohāss Filips H. *Kā atbildēt islamam*. Latviešu tulkojums – Luteriskā Mantojuma fonds, Rīga, 1996.

³⁶ Osipova S. *Viduslaiku tiesību spogulis*. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004, 342.lpp.

³⁷ Давид Р., Спинози К. Основные правовые системы современности. Москва: Международные отношения, 2009, с.349.

³⁸ Osipova S. *Viduslaiku tiesību spogulis*. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004, 338.lpp.

³⁹ Gorders J., Hellerns V., Notākers H. *Reliģiju grāmata*. Rīga: Nordik, 2002, 118.lpp.

sastādītāja vārdā. Piemēram viena no tām saucas “Sahih al-Buhari” – “Patieso hadīsu sakopojums”. Vairākus musulmaņu hadīsus uzskata par pravieša Muhameda autoritatīvo zināšanu avotu.⁴⁰

Korānā atrodamas triju veidu mācības: tieši vēstījumi, vēsturiski pārskati, kuros atrodama arī metaforiska nozīme, kā arī cildenās dailes mistiskā izpausme – teicieni, ko ir grūti apkopot stingros, vispārīgos jēdzienos, bet kas tomēr ir tās sastāvdaļas. Korānā atrodama arī virkne stāstu, kuru notikumi sasaucas ar ebreju un kristīgo tradīcijām. Tas liecina ticēt Allāham, brīdina par neticības sekām, kā arī izceļ konkrētus morāles pienākumus. Korāns uzsver Allāha vienību, ka nav citu Dievu kā tikai Allāhs. Tas mudina ticīgos apzināties savu absolūto atkarību no Allāha visās situācijās. Korāns māca, ka cilvēka dzīve, kas ilgst īsu mirkli, ir pārbaudījums, par ko nākamajā dzīvē saņemsim atalgojumu vai sodu. Turklāt islāms māca, ka nāks arī Pastardiena un augšāmcelšanās.⁴¹

Korāns sastāv no 114 sūrām. Sūras sākuma daļa mēdz būt garāka, bet beigu daļa – īsāka. Pirmā sūra ar nosaukumu Atklāsme ir īsa musulmaņu lūgšana. Šo lūgšanu izrunā katrā *Salāt* ciklā. Šo lūgšanu musulmaņu iemācās no galvas jau agrā bērnībā. Otrā sūra ir ar nosaukumu Govs. Šāds nosaukums tika dots, pamatojoties uz stāstu par Moiseju un Izraēlas tautu, kuram bija uzlikts pienākums atnest par upuri dzeltenu teliņu. Šo sūru mēdz dēvēt arī par “Korānu miniatūrā”, jo tā satur visas pavēstījuma galvenās detaļas, un bija Hidžri Muhameda sūtīts no Mekas uz Medīnu, kad jau jaunās reliģijas pamatelementi jau bija izveidojušies. Atsevišķi izgriezumi, kuri galvenokārt bija saistoši likumdošanas jautājumiem, izriet no vēlā Medīnas perioda.⁴²

Islāma tiesību zinātne Korānā izšķir divu veidu tiesību normas. Pirmās grupas normas satur sīkus priekšrakstus, kā veikt attiecīgas juridiskas darbības (piemēram, sūra – “Šķiršanās”), bet citās sūrās nav tiešu un pat kazuālu normu. Tajās ir iestrādāti tiesību principi, piemēram, saistību izpildes princips Korāna 2. sūras 185. ajetā. Kā 10. gadsimtā rakstīja musulmaņu jurists Abu Nasrs al Farabi: “Musulmaņu tiesības dalās divās daļās – viena daļa ietver uzskatus, bet otra – darbības.”⁴³

Pētnieku vidū pastāv atšķirīgi viedokļi par to, kad Korāna teksts pirmo reizi tika fiksēts rakstiski: vieni uzskata, ka tas notika Muhameda dzīves laikā, citi -, ka tūlīt pēc pravieša nāves, viņa pirmā vietnieka (halifa) Abū Bakra īsās valdīšanas (634. – 644. g.) vai trešā halifa Usmāna (644. – 655. g.) laikā. Katrā ziņā ir skaidrs, ka līdz mums nonākušais Korāna teksts ieguva

⁴⁰ Gabriels M. *Apļi ūdenī: opozīcijā*. [Rembate]: Viņa Vārds Manī, 2015.lpp.

⁴¹ Toropovs B., Bakls L. *Ceļvedis pasaules reliģijās*. Rīga: Dienas Grāmata, 2010, 152.lpp.

⁴² Дени Ф.М. *Ислам и мусульманская община*. Книга: Религиозные традиции мира. Москва: Крон-Пресс, 1996, с.74.

⁴³ Askērovs S. *Musulmaņu tiesību avoti*. Jurista Vārds, 2007. 30.oktobris, nr.44.

tagadējo formu (t.i., ajātu (zīmju) jeb pantu sakārtojumu sūrās un sūru secību) tieši Usmāna laikā. Tobrīd pastāvošā arābu rakstība ļāva fiksēt tikai līdzskaņu (un arī tos – ne visus precīzi). Diakritiskās zīmes (virs un zem līdzskaņus apzīmējošajiem burtiem) patskaņu apzīmēšanai tika ieviestas, domājams, apmēram simt gadus vēlāk. Tāpēc pirmajiem Korāna zinātājiem izklīstot uz jaunizveidotās musulmaņu valsts (halifāta) dažādām pilsētām un nododot savas zināšanas tālāk saviem mācekļiem, radās vairākas Korāna deklamēšanas skolas jeb tradīcijas, galvenās no kurām – Medīnas, Basras un Kūfas. Katra no tām nereti lasīja vienu vārdu dažādi (ar citu patskani). Pakāpeniski šīs dažādās Korāna deklamēšanas tradīcijas tika unificētas, kā precīzāku un atbilstošāku kontekstam izvēloties vienu no vairākiem iespējamiem lasījumiem. Korāna nodaļas (sūras) pēc to saņemšanas vietas mēdz dalīt Mekas un Medīnas sūrās (kas nozīmē, ka lielākā daļa vienas vai otras sūras ajātu, ne obligāti visi, ir saņemti vienā vai otrā vietā). Vairāki autoritatīvi islāma pētnieki, piemēram, Gustavs Veils (*Gustav Weil*) un Teodors Neldeke (*Theodor Noldeke*) – sīkāk iedala Mekas sūras trīs atsevišķos periodos, norādot uz noteiktām katra perioda sūrām raksturīgām satura un stila īpatnībām:

1. līdz 615. gadam saņemtās sūras;
2. 615. – 620. gadam saņemtās sūras;
3. 620. – 622. gadam (līdz Muhameda izceļošanai Uz Medīnu 622. gada septembrī) saņemtās sūras.

Mekas sūras lielākoties ir pamācoši vēstījumi par iepriekšējiem praviešiem, no Ādama līdz Jēzum. Korāna tekstam ir raksturīgi ritmiski periodi, bieži – ar atskaņām to beigās (tādejādi tas ir kaut kas starp dzeju un prozu), taču agrīnajās Mekas sūrās, kur šie periodi ir īsāki, tas pamanāms sevišķi labi. Medīnas sūrās, kuras pirmām kārtām uzlūkojamas kā jaunizveidojusies musulmaņu, Muhamedu sekotāju kopienai domāts priekšrakstu kopums, izteiksme ir prozaiskāka un ritmiskie periodi – grūtāk pamanāmi. Korāna galvenais vēstījums ir skaidrs un nepārprotams: nav cita dieva/citas dievības, kā vien Īstenais Dievs (Allāhs), kura pēdējais un nozīmīgākais pie ļaudīm sūtītais vēstnesis ir Muhameds. Pirms Muhameda dažādos laikos Dievs sūtīja pie dažādām iepriekšējām kopienām (ciltīm, tautām) visus vēstnešus (Ābraāmu, Nou, Mozu, Jēzu). Jūdaisms, kristietība un islāms uzskatāmi par vienas un tās pašas – Abraāma iedibinātas- viendievības (monoteisma) tradīcijas dažādām attīstības fāzēm jeb stadijām. Korāns vēstī, ka laika gaitā gan jūdaisms, gan kristietība pazaudēja savu sākotnējo tīrību, jo šīs kopienas piejauca klāt īstenā un vienīgā Dieva vēstījumam savus cilvēciskos prātojumus un izdomājumus. Tādēļ Dievs sūtīja pie cilvēkiem vēl vienu vēstnesi ar plašākām pilnvarām nekā Mozum un Jēzum, proti, Muhamedu. Muhameda atnestais vēstījums, kas pausts Korānā, jāsaprot kā Dieva pēdējais aicinājums cilvēkiem atgriezties pie sākotnējās tīrās viendievības. Dieva griba bija nosūtīt šo vēsti – aicinājumu atgriezties pie tīras viendievības – caur savu kalpu

Muhamedu, kurš savu dzīves lielāko daļu pavadīja arābu daudzdievības perēklī Mekā. Tie, kas sekos Viņa aicinājumam, pēc augšāmcelšanās un Pastarās Tiesas nonāks Dārzā (Paradīzē); tie, kas neklausīs, tiks pakļauti mūžīgajai mocībai Ugunī (Ellē). Pravieša uzdevums ir tikai brīdināt nomaldījušos daudz dievus. Izvēles izdarīšana, lēmuma pieņemšana un attiecīgi pelnītās atlīdzības saņemšana ir katra paša darīšana. Korāns tika nosūtīts Muhamedam, un caur viņu visiem ļaudīm arābu valodā. Tajā ietvertu vēstījumu var pilnība saprast, lasot Korānu tikai šajā valodā. Jebkurš tulkojums uzskatāms vien par vairāk vai mazāk adekvātu šī vēstījuma izskaidrojumu vai komentāru, nevis par autentisko vēstījumu.⁴⁴

Korāna interpretēšanas veikšanai jau kopš senajiem laikiem tiek izmantotas visdažādākās metodes. Viena no metodēm ir Korāna tulkošana ar tradīciju palīdzību, kuras sevī satur noteiktas tiesību normas. Šādu Korāna tulkošana pamatojas uz pastāvošām musulmaņu tradīcijām. Citi Korāna tulkotāji izmanto gramatisko Korāna tulkošanas metodi, citi - Korāna pastāvošās tiesību normas, kā palīglīdzekli, lai iztulkotu citu normu, t.i., izmanto pašu Korānu kā kopumu, lai iztulkotu atsevišķas tiesību normas.⁴⁵

Korāns ir Dieva vārds, tāpēc Korāns eksistē tikai arābu valodā; saskaņā ar islāmu priekšstatu tulkojumi citās valodās ir tikai oriģinālā Korāna interpretācijas vai skaidrojumi, kuriem nekad nav īstā, arābu valodā pastāvošā Korāna autoritātes. Tātad Korāna tulkojums lasītājam principā nav jāuztver ka pastāvīgs darbs, bet gan ka oriģināla palīglīdzeklis. Islāmu tulkojumos to uztver tādejādi, ka tos nedēvē par tulkojumiem, bet gan par Korāna interpretāciju. Šī paša iemesla dēļ islāmu organizācijas Korāna tulkojumu izdevumos parasti paralēli iespiež tulkojumu un oriģinālu. Korāns ir Dieva tiešā runa, un tajā ietvertā patiesība ir mūžīga un nemainīga. Korāna interpretācija var mainīties, jo cilvēki mācās Korāna daudznozīmībā atrast jaunus slāņus, kas iepriekš nav pamanīti vai nav ienākuši prātā. Piemēram, Korāna dabas zinātniskā skaidrojuma piekritēji uzskata, ka mūsdienu dabaszinātņu atklājumi, piemēram, ka zemeslode ir apaļa, ir atrodami Korānā, kaut gan iepriekšējās paaudzes nav saskatījušas šīs norādes. Tieši daudz slāņainības dēļ Korāns nav tulkojams, jo katrs tulkotājs izvēlas tikai noteiktus nozīmju līmeņus, bet vienlaikus zaudē pārējos nozīmju līmeņus. Korāna daudznozīmība nav uzskatāma par neprecizitāti vai izteiksmes aptuvenību, bet saskaņā ar islāmu priekšstatu tādejādi izpaužas dievišķā daba. Korānā tiek noliegts, ka Muhameds būtu veicis brīnumus, un apgalvots, ka Muhameda ziņas dievišķo sākotni apliecina pati vēsts: "Saki: pat ja sadotos ļaudis un džinni, lai gādātu ko līdzīgu šim Korānam, tie nesagādātu neko līdzīgu tam, ja tie cits citam palīdzētu."⁴⁶

⁴⁴ Ešots J. *Domās un atklāsmes*. Grām.: Korāns. Rīga: Zvaigzne ABC, 2007, 148.lpp.

⁴⁵ Бабаи А., Азизи Кийа Г., Рухани Рад М. *Методология толкования Корана*. Москва: Садра, 2016, с.68.

⁴⁶ Hemēns - Antila J. *Islāma rokasgrāmata*. Jelgava: Neputns, 2017, 94.lpp.

Muhameda laikā vienā no ticības izpausmēm bija zināt pilnu Korāna tekstu no galvas. Cilvēks, kurš to prata tika dēvēts par “hafīzu”. Pēc Muhameda nāves, hafīzu skaits būtiski samazinājās, viņi gāja bojā karagājienos un kaujās, taču islāma vara sāka būtiski izplesties Tuvajos Austrumos. Tolaik daudzi hafīzi sāka izteikt Korānu vietējās izloksnēs un dialektos. Lai novērstu pretrunīgu tekstu parādīšanos, pirmais valdnieks pēc Muhameda halīfs Abū Bakrs pavēlēja savākt pilnu Korāna tekstu vienā grāmatā. Pēc 20. gadiem, kad valdīja halīfs Osmāns, tika iznīcināti visa Korāna teksti, kuri atšķīrās no pamatteksta, bet pamatteksts tika pārrakstīts uz izsūtītiem uz galvenajiem islāma centriem. Kopš tā laika visas Korāna kopijas ir vienādas.⁴⁷

Korāna kodolīgais, netieši norādošais un eliptiskais stils pavisam nelīdzinās Vecās vai Jaunās Derības stilam. Viena atsevišķa sūra nereti ietver daudzus dažādus ritma veidus, pēkšņas pārejas no pirmās uz trešo personu, pēkšņas teikuma priekšmeta nomaiņas, verbālas un ritma atbalsis tam, kas aprakstīts pirms tam un kas vēl sekos. Beigu atskaņas nereti sastopamas saistītos fragmentos, bet vārsmas neatbilst arābu dzejas metriskajai sistēmai, un tā nav dzeja. Tā nav arī proza. Korāna stils ir tik pārsteidzošs un atšķirīgs no citiem literāriem sacerējumiem, ka to bieži raksturo kā neatdarināmu un nepārspējamu. Korānu nav iespējams atdarināt, un jebkurš mēģinājums iepriekš nolemts neveiksmei.⁴⁸

1.2 Sunna

Sunnas jēdziens musulmaņu tiesību rašanās sākumposmā vēl nebija precīzi definēts. Sākotnējās vecās tiesību skolas veidojās tieši sunnu tulkošanas un diskusiju rezultātā, kuras izraisījās sunnu iemērošanas procesā.⁴⁹

Korāna papildinājumā ir ziņas par pravieša Muhameda dzīvi un izteicieniem. Burtiskais tulkojums ir tradīcija, pieņemtais rīcības veids. Kopā ar Korānu sunna veido musulmaņu tiesību pamatu. Sunna ietver lielāko daļu musulmaņu tiesību normu, tāpēc daudziem nostāstiem ir juridisks spēks. Musulmaņu tiesību vēsturē un arī mūsdienu tiesību zinātnē liela loma ir imāma al Buhari (810.–870. g.) hadīsu krājumam “Pareizs krājums”, kurš sastādīts 9. gadsimta. vidū.⁵⁰

Sastādot šo avotu, autors hadīsus ir sakārtojis pēc tajos regulētajām tiesiskajām attiecībām. Šī iemesla dēļ apjomīgais krājums (tajā ietverti 7397 nostāsti jeb hadīsi, kas izvietoti 97 grāmatās) ir ērti lietojams. Mūsdienās tas ir vispilnīgākais hadīsu krājums. Ir uzskats, ka juristi hadīsus izdomāja, lai pamatotu Muhameda autoritāti. Hadīsos tiek arī pausta Muhameda personīgā attieksme pret cilvēkiem, piemēram, 16. hadīss skan šādi: “Pravietim jautāja – “Kurš

⁴⁷ Paiders J. *Islams un Rietumi*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2001, 30.lpp.

⁴⁸ Luns P. *Islāms*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2003, 28.lpp.

⁴⁹ Osipova S. *Musulmaņu tiesību vēsture viduslaikos*. Rīga: Latvijas Universitāte, 2001, 35.lpp.

⁵⁰ Askērovs S. *Musulmaņu tiesību avoti*. Jurista Vārds, 2007. 30.oktobris, nr.44.

ir labākais no cilvēkiem?” Atbilde bija: “Tas, kam dzīve ir ilga, un viņa darbi ir labi.” Tad vaicāja: “Bet kurš ir slikts?” Praviētis atbildēja: “Tas, kam dzīve ir ilga, un viņa darbi ir ļauni.” Viņa acīs visi cilvēki, arī nemusulmaņi, ir vienlīdzīgi. Taču sunnas jēdziens pašā musulmaņu tiesību veidošanās sākuma posmā vēl netiek precīzi definēts.⁵¹

Sunna stāsta par personas būšanu un uzvedības modeļiem, par piemēriem, kurus jāņem vērā ikvienam ticīgajam musulmanis. Sunna ir tradīciju kopojums, kas ir saistīts ar Muhameda izteicieniem un darbībām.⁵² Sunna bija nostāstos fiksēta darbība vai izteiciens, ko teicis vai darījis praviētis Muhameds. Kopā ar Korānu tā veido šariata pamatu. Sunna ietver sevī lielāko daļu musulmaņu tiesību normu, kas veido musulmaņu tiesību pamatu, tāpēc daudziem nostāstiem ir juridisks spēks.⁵³ Sunna ir Korāna papildinājums. Sunna ir hadīsos (nostāstos) fiksēta darbība vai izteiciens, ko teicis vai darījis Muhameds. Sunna satur lielāko daļu musulmaņu tiesību normu, līdz ar to daudziem nostāstiem ir likuma spēks.⁵⁴

Ar sunnu tiek apzīmēts pravieša Muhameda parauga cienīgais dzīvesveids, tas, kā viņš rīkojās attiecīgā situācijā. Musulmaņiem savā dzīvē ir jāvadās pēc pravieša parauga. Arī sunnai piemīt dievišķā autoritāte, jo praviētis Muhameds, būdams arī visu nākamo paaudžu piemērs, bijis nekļūdīgs (*ma'sūm*) un savā dzīvē rīkojies pareizi – Dieva rosināts. Sunnai un Korānam ir divas būtiskas atšķirības. Pirmkārt, tikai Korāns tekstu drīkst izmantot lūgšanai. Otrkārt, Korāns kā tāds ir Dieva vārds vārdā precīzi, tajos iespējamās variācijās, lai gan tiek uzskatīts, ka Dievs pasargā sunnu tādejādi, ka vārdu variācijas neietekmē atsevišķa vēstījuma saturu. Arī Muhameds dzīves laikā mēdza interpretēt savu sunnu, un musulmaņiem nebija vajadzības balstīties uz jebkādu citu autoritāti ar starpnieku palīdzību. Pēc pravieša nāves islāma kopienai vajadzēja paturēt prātā viņa rīcību un vārdus attiecīgajās situācijās. Tādejādi radās īsi vēstījumi par to, ko praviētis konkrētā situācijā sacījis vai darījis, nepateicies vai nedarījis, klusībā akceptēdams notiekošo.⁵⁵

Sunna (paraža, piemērs) – Muhameda dzīvei veltītu leģendu un stāstu sakopojums – ir paraugs un norādījumu avots katram musulmanim un visai musulmaņu kopienai visus cilvēka un sabiedrības dzīves problēmu risināšanai. Sunna atspoguļo Muhameda rīcību (*fil*), viņa izteikumus (*kaul*) un vārdos neizteikto atbalstu (*takir*), ar kādu viņš uzņēma dažus apkārtējo cilvēku vārdus un rīcību. Sunna izskaidro un papildina Korānu. Sunnu mutvārdos nodeva

⁵¹ Osipova S. *Viduslaiku tiesību spoguļis*. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004, 351.lpp.

⁵² Давид Р., Спинози К. *Основные правовые системы современности*. Москва: Международные отношения, 2009, с.350.

⁵³ Osipova S. *Musulmaņu tiesību vēsture viduslaikos*. Rīga: Latvijas Universitāte, 2001, 33.lpp.

⁵⁴ Zemītis G. *Ārvalstu valsts un tiesību vēsture*. Rīga: Biznesa augstskola Turība, 2007, 154.lpp.

⁵⁵ Hemēns – Antila J. *Islāma rokasgrāmata*. Jelgava: Neputns, 2017, 103.lpp.

Muhameda līdzgaitnieki, un sunnīti to fiksēja hadīsos jeb nostāstos, bet šiīti – akhbāros (ziņa, jaunums).⁵⁶

1.3 Idžma

Musulmaņu juristi izstrādāja musulmaņu tiesības, cenšoties izskaidrot lēmumus, kas izrietēja no Korāna vai sunnas. Taču viņi nevarēja izbēgt no abstraktā tiesību fenomena pieņēmuma. Viņu uzdevums bija nevis tiesību teorijas izveidošana, bet metožu leģitimācijas sistematizēšana, pamatojoties uz islāma reliģiju un praksi, meklējot tādas atbildes jautājumiem, kuri nebūtu pretrunā ar Korāna vai sunnas pamatprincipiem.⁵⁷

Idžma ir autoritatīvu personu vienprātīgs lēmums apspriežamajā jautājumā, arī viens no musulmaņu tiesību avotiem. Tradīcija idžmas rašanos saista ar 9. gadsimta otrās puses pirmo musulmaņu zinātnieku darbību. Šie zinātnieki noteica strīdīgo jautājumu izpēti kārtību. Par katru šādu jautājumu tika vāktas visdažādākās ziņas un aptaujāts iespējami vairāki cilvēki. Pēc tam šīs ziņas salīdzināja un apsprieda, lai noteiktu vistīcāmāko variantu un pieņemtu vienīgo iespējamo lēmumu. Idžmu pareizi varēja izmantot tikai mudžtahīdi – musulmaņu zinātnieki juristi, kas pazīstami ar savu dievbijīgo uzticību (idžtihād) sarežģītu tiesisko jautājumu izšķiršanā. Saskaņā ar musulmaņu tradīciju idžtihāds radās jau Muhamed dzīves laikā, un pirmie, kam šī īpašība piemita, bija Muhameda līdzgaitnieki, kurus uzskata par absolūtā idžihāda apliecinājumiem. Mudžtahīdiem bija pilnība jāprot arābu valodu, kurā līdztekus Korānam bija pierakstīti hadīsi un Korāna komentāri; jāpārzina Korāns no galvas, jāprot to gramatiski un pēc jēgas iztulkot; jāzina gan veselu sūru, gan atsevišķu ajātu rašanās apstākļi; jāpārzina sunna un komentāri par to, turklāt vajadzēja iegaumēt daudzus hadīsus (līdz trim tūkstošiem); vajadzēja būt skaidrībā apstākļiem, kādos radies vienprātīgais viedoklis (idžma) un domstarpības par galvenajiem musulmaņu tiesību jautājumiem; jāpārzina izraudzīto juridisko materiālu interpretācijas metodika, skaidri jāizprot izvērztais uzdevums un saprātīgi jānovērtē iegūtie secinājumi. Bet pats galvenais – viņiem vajadzēja būt uzticīgiem islāmam.⁵⁸

⁵⁶ Bulahova U. *Islāms 90 minūtēs*. Rīga: Rēriha grāmatnīca, 2007, 44.lpp.

⁵⁷ Давид Р., Спинози К. *Основные правовые системы современности*. Москва: Международные отношения, 2009. с.350.

⁵⁸ Bulahova U. *Islāms 90 minūtēs*. Rīga: Rēriha grāmatnīca, 2007, 47.lpp.

1. LAULĪBAS NOSLĒGŠANA MUSULMAŅU TIESĪBĀS

Islāma laulības tiesības lielā mērā ieskicē zināmu nevienlīdzību. Pastāv mīts, ka laulību var noslēgt pretēji sievietes vēlmēm. Sieviete ir jāpiekrīt laulībām. Taču, tā kā sievietes ir audzinātas vienmēr klausīt tēvu un vēlāk arī vīru, meitenēm ar šādu audzināšanu jābūt ārkārtīgi lielam motīvam, lai viņas pateiktu “nē” vecāku izraudzītam līgavainim. Starp citu, dalītā audzināšana, kura ir noteikta lielākajā daļā islāma valstu, rada situāciju, ka vīrs kļūst par pirmo vīrieti ārpus ģimenes loka, ar kuru tiekas un runā musulmaņu meitene.⁵⁹

Līdz Muhameda darbības sākumam laulības dzīves modelis arābiem balstījās uz radniecību pa sieviešu līniju. Tomēr par matriarhātu to nevar uzskatīt, jo lielās ģimenes saimniecība atradās vecākās sievietes brāļa rokās. Pastāvēja poliandrija – vienai sievietei varēja būt vairāki vīri. Robeža starp poliandriju un prostitūciju bija grūti nosakāma. Bieži radās grūtības ar tēva noteikšanu. Jaunā islāma reliģija atbalstīja tikai vienu domu – sievietei seksuālās attiecības jāuztur vienlaikus tikai ar vienu vīrieti.⁶⁰

Laulība musulmaņu tiesībās ir tīrs civiltiesisks līgums – tiesisks akts par laulības noslēgšanu un tajā ir atrunāta saderināšanās laikā panāktā pušu vienošanās, kam seko formalitātes: līgavas atvešana (*zufūl*), vientulība (*halwa*), jaunlaulāto iepazīstināšana un savienošanās dzimumaktā (*duhūl*), visām šīm procedūrām ir juridiska nozīme, bez to ievērošanas nav likumīgi noslēgta laulība.⁶¹

Latvijā laulības jēdziena saturs izriet no Civillikuma⁶² ģimenes tiesību daļas normām. Saskaņā ar Civillikumu laulība ir savienība, kas regulēja saskaņā ar normatīvajos aktos noteikto kārtību, tādejādi radot virkni savstarpēju tiesību un pienākumu. Laulības būtību nosacīti atspoguļo Civillikuma 84. pants, kas nosaka, ka laulība rada vīram un sievai pienākumu būt savstarpēji uzticīgiem, kopā dzīvot, vienam par otru gādāt un rūpēties par ģimenes labklājību.⁶³ Laulības derībai, ar kuru vīrs un sieva nodibina savstarpēju kopību, kas skar visu dzīves realitāti un pēc savas dabas ir pakārtota laulāto labumam un bērnu dzemdēšanai un audzināšanai, tad, ja tā noslēgta starp kristiešiem, Kungs Kristus ir piešķir sakramenta godu. Kristiešiem laulība nav tikai mīlestība starp sievieti un vīrieti. Tā ir Dieva mīlestības zīme cilvēkiem, Viņa Savienības zīme. Dievs, radīdams cilvēku aiz mīlestības, arī viņu aicināja uz mīlestību, kas ir ikviena cilvēka pamataicinājums. Kristīga laulība ir sakraments caur kuru Dievs svētī vīrieti un sievieti, dodot viņiem tiesības svēttai kopdzīvei (arī seksuālajā dzīvē), dod Savu dievišķo

⁵⁹ Paiders J. *Islams un Rietumi*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2001, 69.lpp.

⁶⁰ Zemītis G. *Ārvalstu valsts un tiesību vēsture*. Rīga: Biznesa augstskola Turība, 2007, 157.lpp.

⁶¹ Osipova S. *Viduslaiku tiesību spoguļis*. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004, 367.lpp.

⁶² Latvijas Republikas Civillikums. LV likums. Pieņemts: 28.01.1937. [2017. red.]

⁶³ Dupate K., Reine I. *Komentārs Satversmes 110. pantam*. Grām.: *Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības*. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 587.lpp.

žēlastību, kas palīdz veikt laulāto kopdzīves pienākumus. Laulības sakraments ir Dieva mīlestības un uzticības zīme, kas:

1. dāvā žēlastību uzturēt savstarpējo mīlestību, uzticību, cieņu un iecietību līdz mūža galam, izmantojot gan cilvēka rīcībā esošus līdzekļus, gan arī Dieva doto žēlastību, pārvarēt egoismu;
2. palīdz atvērties otram cilvēkam;
3. mudina uz savstarpēju palīdzību un sevis atdevi;
4. dāvā žēlastību vairot cilvēku dzimumu, audzinot bērnus caur savu piemēru un kristīgu dzīves veidu;
5. ir līdzeklis pret seksuāliem pārkāpumiem.⁶⁴

Pēc šariata uzskatiem var secināt, ka laulība ir līgums, pēc kura noslēgšanas sieviete izbeidz būt "aizliegtai" vīrietim, ar kuru viņa stājas laulībā. Laulības noslēgšanai ir nepieciešama vismaz vienas puses, sievietes vai vīrieša gribas izpausme. Laulības noslēgšanas uzrunu nolasa vīrs vai sieva, vai viņiem uzticētajām personām, kurām var būt gan vīrieši, gan sievietes. Pirms laulības līguma noslēgšanas laulātajiem ir aizliegts vienu otru satikt un kontaktēties.⁶⁵

Atšķirība starp Latvijas un musulmaņu laulību tiesībām ir tāda, ka Latvijā laulību tiesības regulē valsts, taču musulmaņu tiesībās regulē reliģija. Visiem reliģijas uzskatiem, tradīcijām un morāles normām ir nozīmīga loma musulmaņu tiesībās. Islāms ir reliģija, kura pārvalda savus ticīgos. Salīdzinot ar Latvijas tiesībām, islāma reliģija netiek nedz ierobežota, nedz pakļauta valstu varai vai likumdošanai. Gadiem ilgi izveidojušās musulmaņu tradīcijas spēja saglabāt savu nelokāmību un ilgtspēju. Latvijā reliģija jeb baznīcu tiesības ir šķirtas no valsts, taču musulmaņu tiesībās ikviena tiesību nozare balstās reliģijā. Latvijā nepastāv robežas, kurām valstij būtu jāievēro pieņemot likumus, kuri varētu skart laulību tiesības. Islāma valstu likumdošana ir pakļauta reliģijai, nemainīgās musulmaņu tiesības ir saglabājušās gadiem ilgi un musulmaņu sabiedrība tās praktizē arī mūsdienās.

1992. gada 31. janvāra Satversmes sapulcē norisinājās ilgstošas debātes, kurās tika lemts jautājums par baznīcas nošķiršanu no valsts. F. Trasuns, F. Kemps, izteica priekšlikumu par to, ka baznīcai nevajadzētu būt šķirtai no valsts, jo tādā gadījumā valsts varēs atrasties zināmās attiecībās ar baznīcu, kas valstij nekādā veidā nenāktu par ļaunu, taču viņu priekšlikumi atkrita.⁶⁶

---

⁶⁴ Rīgas Kristus karaļa Romas katoļu draudze. *Par laulībām*. Pieejams: <http://karalis.lv/sakramenti/par-laulibam> [aplūkots 10.05.2018.]

⁶⁵ Керимов Г.М. *Шариат: закон жизни мусульман. Ответы Шариата на проблемы современности*. Москва; Санкт-Петербург: Дия, 2007, с.130.

⁶⁶ Satversmes Sapulces V. sesijas 7. sēde 1992.gada 31.janvārī stenogramma. Pieejama: http://flriga.lu.lv/tzpi/materiali/Satversmes_sapulces_stenogrammas.pdf [aplūkota 08.05.2018.]

Baznīcas šķirtība no valsts princips Latvijā raksturo šādas iezīmes:

1. valsts un tās institūcijas nedrīkst kontrolēt savu pilsoņu attieksmi pret reliģiju un nefiksē konkrēto pilsoņu reliģisko piederību;
2. valsts neiejaucas reliģisko organizāciju personīgajā darbībā, izņemot gadījumus, kad tiek pārkāpts likums;
3. valsts neizsniedz materiālu un finansiālu atbalstu reliģisko organizāciju mācības izplatībai un aparāta uzturēšanai;
4. reliģiskās organizācijas nepilda valsts vai pašvaldības funkcijas;
5. valsts nepieļauj reliģisko organizāciju līdzdalību valsts pārvaldē;
6. valsts aizsargā reliģisko organizāciju likumīgo darbību un neiejaucas tās iekšējā darbībā, ar ko jāsaprot, ka valsts ļauj baznīcai brīvi veidoties un darboties atbilstoši tās iekšējai hierarhijai un institucionālajai struktūrai, ka arī atbilstoši savai iekšējai kārtībai.⁶⁷

Latvijā No 1921.gada līdz 1937.gadam Latvijā laulības slēgšanu, šķiršanu un neesamību regulēja 1921.gada 1.februāra „Likums par laulību” un 1922.gada 18.februāra „Likums par civilstāvokļa aktu reģistrāciju”, bet no 1938.gada 1.janvāra – Civillikums. Salīdzinot Civillikuma sākotnējo variantu ar patlaban spēkā esošo variantu, laulības noslēgšana, šķiršana un neesamība pilnveidota un sabalansēta atbilstoši mūsdienu prasībām un tiesību normām. Gan saderināšanos, gan laulības noslēgšanas procedūru Latvijas Republikā regulē atjaunotā 1937.gada Civillikuma ģimenes tiesību daļa, kuru Saeima pieņēma ar 1993.gada 25.maija likumu “Par atjaunotā Latvijas Republikas 1937.gada Civillikuma ģimenes tiesību daļas spēkā stāšanās laiku un kārtību” un tanī pašā dienā pieņemto likumu “Par grozījumiem un papildinājumiem Latvijas Republikas 1937.gada Civillikuma ģimenes tiesību daļā”, kurš stājās spēkā ar 1993.gada 1.septembri, 1993.gada 21.oktobra likums “Par civilstāvokļa aktiem”, 1994.gada likums “Par vārda, uzvārda un tautības ieraksta maiņu”, u.c. normatīvie akti.⁶⁸

Latvijas kristiešiem laulība ir Dieva iestādījums, tā ir mazs pārpalikums no zaudētās paradīzes, ko var atjaunot burvīga krāšņumā, bet var arī pārvērst ellē. Laulība ir svēta, bet nesvētas rokas un grēcīgas sirdis to var apraiņīt un sagandēt.⁶⁹ Mīlestībā divi cilvēki skata sevi kā divas vientuļas figūras plašajā pasaulē: laulībā tie redz sevi kā locekļus to paaudžu ķēdē,

---

⁶⁷ Cielēns F. *Baznīcas atdalītība (šķirtība) no valsts*. Pieejams:

http://home.lu.lv/~rbalodis/Publikācijas/Baznicu%20ties%20gramata/Balodis%20R_V&_attiecveidi_atdal.pdf
[aplūkots 08.05.2018.]

⁶⁸ Tieslietu Ministrija. *Pētījums Ģimenes tiesībās Civillikuma Ģimenes tiesību daļas modernizācijai*. Pieejams: <https://www.tm.gov.lv/lv/search/P%C4%93t%C4%ABjums%20%C4%A2imenes%20ties%C4%ABb%C4%81s%20Civillikuma%20%C4%A2imenes%20ties%C4%ABbu%20da%C4%BCas%20moderniz%C4%81cijai>
[aplūkots 09.05.2018.]

⁶⁹ Bergēlis J. *Mūsu ticības pamati*. Rīga : Autora izdevums, 1938, 28.lpp.

kurām Dievs liek nākt šajā pasaulē un atkal aizsauc savā godā un valstībā. Kopīgajā mīlestībā abi redz vienīgi savas svētlaimes debesis, taču caur laulību abi top atbildīgi pasaules un cilvēces priekšā. Mīlestība ir abu cilvēku pašu personīgais īpašums: laulība ir kas vairāk nekā tikai privāta lieta: tas ir nolikts stāvoklis, *sakraments*. Kā kronis, jo ne jau tikai vēlēšanās valdīt padara valdnieku par karali, gluži tāpat laulība un nevis tikai mīlestība vienam pret otru padara divus cilvēkus par vīru un sievu Dieva un cilvēku priekšā. Kā pāris vispirms mij gredzenus savā starpā un tad saņem tos no mācītāja rokas, tā arī mīlestība nāk no abiem cilvēkiem, bet laulība – no Dieva. Un kā Dievs ir bezgala pārkāps par cilvēku, tā arī laulības svētums, privilēģija un viens otram dotais solījums stāv augstāk par mīlestības svētumu, privilēģiju un solījumu. Nevis mīlestība uztur spēkā laulību, bet no tās noslēgšanas brīža laulība uzturēs spēkā abu laulāto mīlestību.⁷⁰

Latvijā, precīzāk, tā laika Livonijā, 9. gadsimtā ģimenes un laulību tiesības attīstījās spēcīgā katoļu baznīcas ietekmē. Ar 9. gadsimtu ir izkristalizējies uzskats, ka laulība slēpj sevī kaut ko mistisku un tāpēc šis process ir neatgriezenisks. Tā radās pārliecība par “svēto” sievietes un vīrieša savienību, kuru nedrīkstēja apdraudēt. Tāpēc tolaik tika aizliegti ārpus laulības dzimumkontakti un laulības šķiršana, bet ārpus laulības dzimušie bērni tika visādi nicināti. Katoļu baznīca tolaik principā neatzina laulības šķiršanu. Laulības šķiršana tolaik nepastāvēja vispār. Likumīgi noslēgtu kristiešu laulība izbeidzas tikai viena laulāta nāves gadījumā.⁷¹

Katoļu baznīcas tiesību normas Livonijā bija spēkā līdz pat reformācijas uzvarai 16. gadsimtā. Kanoniskās tiesības regulēja laulību, liecību došanu tiesā, procentu ņemšanu utt. Kanonisko tiesību sistēma dibinās uz katoļu baznīcas likumiem, paražām, pavesta reskriptiem, koncila lēmumiem un citiem aktiem.⁷² 16. gadsimtā Latvijas teritorijā laulības institūtu tā laika laicīgie civiltiesību avoti regulēja laulāto mantiskās attiecības. Savukārt, laulības noslēgšanas un tās ierobežojumi, laulības izbeigšanās nosacījumi, laulības spēkā neesamība tika regulēta kanoniskajās tiesībās, jo laulību uzskatīja par svēto sakramentu un to varēja noslēgt vienīgi ar reliģisku ceremoniju atbilstoši attiecīgās konfesijas priekšrakstiem. Pēc Reformācijas uzvaras Latvijā katoļu baznīcas kanoniskās tiesības zaudēja savu agrāko nozīmi. Tādēļ attiecībā pret svēto sakramentu (saderināšanās, laulības noslēgšana un šķiršana) darbojās luteriskās baznīcas priekšraksti un baznīcas tiesas procesuālās normas.⁷³

---

⁷⁰ Dolacis V. *Laulības ilgtspējība*. Pieejams: <http://kristusdraudze.lalb.lv/news2print.php?id=115> [aplūkots 10.05.2018.]

⁷¹ Blūzma V., Lazdiņš J., Osipova S. *Latvijas tiesību avoti. Teksti un komentāri. Seno paražu un Livonijas tiesību avoti 10.gs.-16.gs., 1. sējums*. Rīga: LU žurnāla "Latvijas Vēsture" fonds, 1998, 120.lpp.

⁷² Kalniņš V. *Latvijas PSR valsts un tiesību vēsture. Feodālisma un topošā kapitālisma laikmets XI-XIX gs.* Rīga: Zvaigzne, 1972, 310.lpp.

⁷³ Apsītis R., Blūzma V., Lazdiņš J. *Latvijas tiesību avoti. Teksti un komentāri. Poļu un zviedru laiku tiesību avoti (1561-1795), 2. sējums*. Rīga: LU žurnāla "Latvijas Vēsture" fonds, 2006, 48.lpp.

2.1 Aizliegumi laulības noslēgšanai.

Musulmaņu tiesībās ir noteiktas sieviešu kategorijas, ar kurām stāties laulībā ir aizliegts. Musulmanim ir aizliegta laulība (*mahram*) ar savu māti un vecmāti no tēva un mātes puses, ar meitu, ieskaitot mazmeitas, no dēla un meitas puses, ar māsu, ieskaitot, audžu māsas no tēva un mātes puses, ar tanti no tēva puses, neatkarīgi no tā vai viņa īstā vai audžu no tēva vai mātes puses, ar tanti no mātes puses, neatkarīgi no tā, vai viņa ir īstā vai audžu no tēva vai mātes puses, ar brāļa meitu, ar māsas meitu. Visas šīs sieviešu kategorijas tiek uzskatītas par aizliegtām, musulmanim nekad un nekādos apstākļos nedrīkst ar viņām doties laulībā. Vīrietim ar šīm sievietēm jebkāda veida attiecības ir kategoriski aizliegtas. Islāms aizliedz vienlaikus būt laulībā ar divām vai vairāk māsām vienlaikus.⁷⁴

Lai nodrošinātu valsts aizsardzību laulībai un ģimenei, radītu pamatus stabilas laulības veidošanai, Latvijas Republikas Civillikumā ir noteikti obligāti laulības noslēgšanas noteikumi, kuru neievērošana ir pamats laulības atzīšanai par neesošu. Šie noteikumi, kas Civillikuma reglamentēti kā “šķēršļi laulības noslēgšanai”, ir nepieciešami, lai nodrošinātu veselīgu ģimenes attiecību pamatu veidošanos. Latvijas un musulmaņu tiesībās pastāv kopīgs regulējums, kas aizliedz laulību radniekiem taisnā līnijā, brāļiem ar māsām un pusbrāļiem un pusmāsām. Taču musulmaņu tiesībās šis aizliegums ir vēl stingrāks. Civillikuma 35. pants neaizliedz laulību starp māsīcām un brālēniem, starp tēva vai mātes brāļiem, māsām, pusbrāļiem un pusmāsām un viņu bērniem, taču musulmaņu tiesībās tas ir skaidri atrunāts. Var piebilst, musulmaņu tiesībās šķēršļi laulības noslēgšanai ir samērā lielāki nekā Latvijā. Latvijas Civillikumā nepastāv tāds jēdziens kā “piena māte” vai “piena radnieki”. “Piena radniekiem” tāpat ka asins radniekiem ir aizliegta savstarpēja laulība, jo musulmaņu tiesībās “piena radniecība” ir pielīdzināta asins radniecībai.

Musulmanim ir būtiska ne tikai asinsradniecība bet arī piena radniecība. Vīrietim ir aizliegta laulība ar sievieti, kura viņu baroja ar savu krūti, līdz ar to šī sieviete tiek uzskatīta par viņa piena māti jeb zīdītāju. Pateicoties zīdītājas pienam, zīdainsis ķermenis attīstījās, šis piens ne tikai vairoja bērna ķermeni, bet arī veicināja dēla un mātes sajūtas. Par zīdītāju tiek uzskatīta tā sieviete, kura zīdainsi baroja pirmos divus dzīves gadus, jo tad šis piens ir uzskatāms par bērna pamatēdienu. Taču, lai optimāli pareizi noteiktu piena mātes statusu ir nepieciešamas kaut piecas barošanas reizes, lai šo sievieti uzskatītu par zīdītāju. Pamatojoties uz to, ka zīdītāja ir uzskatāma par piena māti, līdz ar to piena mātes bērni arī tiek uzskatīti par piena brāļiem un māsām. Šāda veida attiecības tiek uzskatītas par piena radniecību, un šāda radniecība ir

---

⁷⁴ Кардави Ю. *Дозволенное и запретное в исламе*. Москва: Умма, 2005. с.171.

pielīdzināta asins radniecībai. Laulība starp piena radniekiem, identiski tāpat kā starp asins radniekiem, ir kategoriski aizliegta.⁷⁵

Piena radniecība ir viens no šķēršļiem, lai noslēgtu laulību. Nedrīkst stāties laulība ar savas piena mātes leļupējiem, augšupējiem un sānu līnijas radniekiem līdz otrajai pakāpei. Piena radniecība tikai attiecās uz pašu zīdāini un viņa leļupējiem, bet nevis uz zīdāiņa radniekiem.⁷⁶

Gan musulmaņu tiesībās, gan Civillikumā ir aizliegts stāties laulībā ar saviem asins radniekiem, taču musulmaņu tiesībās papildus šim aizliegumam ir vēl viens aizliegums. Ir aizliegts stāties laulībā ne tikai ar asins radniekiem, bet arī svainiņiem. Musulmaņu tiesībās ir aizliegts stāties laulībā ar savu sievas māti. Līdz ko vīrietis stājas laulībā ar sievieti, uzreiz iestājas aizliegums stāties laulībā ar viņas māti un nav nozīmes, vai vīram ar līgavu ir bijuši intīmi sakari vai nē. Pēc laulības līguma noslēgšanas sievas māte ir pielīdzināma mātei. Ir aizliegts stāties laulībā ar savu pameitu. Vīrietis nedrīkst precēt pameitu, ja viņam ir bijuši dzimumsakari ar viņas māti jeb sievu. Aizliegts ir stāties laulībā ar savu vedeklu. Pamatojoties uz to, ka musulmaņu tiesībās nepastāv adopcijas institūts, tad interesanti ir tas, ka vīrietim, apprecot sievieti, viņas bērni ir jāpieņem kā savus īstos bērnus. Taču Korāna 33:4 ajetā ir teikts šādi: “ Dievs cilvēkam nedod divas sirdis. Sievas no kurām jūs atsakāties, nekļūst jums par mātēm, un jūsu pieņemtie dēli nekļūst par jūsu īstajiem dēliem. Tie ir tikai vārdi, ko izrunā jūsu mutes. Patiesība ir Dieva sacītais un Viņš ir tas, kas ved jūs uz pareizā ceļa.” No tā izriet tas, ka izsacītie vārdi nevar izmainīt realitāti, svešu cilvēku padarīt par asins radnieku. Uzskaitītie aizliegumi ir ieviesti ar mērķi, lai saglabātu labklājību un mieru starp svainiņiem.

Ja sieviete jau atrodas laulībā, tad laulība ar citu vīrieti tiek uzskatīta par spēkā neesošu. Sieviete var doties jaunā laulībā tikai divos gadījumos:

1. Ja iepriekšējā laulība ir uzskatāma par izbeigušos sakarā ar vīra nāvi.
2. Ja ir izbeidzies gaidīšanas termiņš (*idda*). Grūtniecēm šis periods izbeidzas ar bērna piedzimšanu. Šķirtām sievietēm, kuras nezina vai viņa ir vai nav stāvoklī, šis termiņš ir četri mēneši un desmit dienas, jeb trīs menstruālie cikli.

Korāna 4:23 ajetā ir teikts šādi: “Jums ir aizliegts ņemt par sievietēm jūsu mātes, meitas, māšas, tēva vai mātes māšas, brāļu vai māsu meitas, piena mātes, piena māšas, savu sievu mātes, pameitas no sievietēm, ar kurām jūs esat laulībā. Ņemt par sievietēm pameitas no sievietēm, ar kurām jūs neesat laulībā, nav pārkāpums. Tāpat aizliegts ņemt par sievietēm vienlaicīgi divas māšas, ja vien kāda no tām jau nav bijusi jūsu sieva.”⁷⁷

⁷⁵ Кардави Ю. *Дозволенное и запретное в исламе*. Москва: Умма, 2005. с.173.

⁷⁶ Фан ден Берг Л.В.С. *Основные начала мусульманского права согласно учению имамов Абу Ханифы и Шаффи*. [b.v.]: Наталис, с.136.

⁷⁷ Kalniņš I. *Korāna interpretācija no arābu valodas*. Rīga : Medicīnas apgāds, 2011, 85.lpp.

Islāmā pastāv aizliegums sievietei atrasties slēgtā telpā vai istabā kopa ar vīrieti, kas nav viņas radnieks. Šo aizliegumu ievēro pat citādi savā ticībā ļoti neatkarīgas un pastāvīgas musulmanietes. Piemēram, Pakistānas bijusī premjerministre Benazīra Bhuto tieši šī aizlieguma dēļ nesniedza pat intervijas žurnālistiem. Savukārt, atrodoties ārpus islāma pasaules robežām, šo aizliegumu var mazliet apiet. Tāpēc, piemēram, žurnālists Georgs Zotovs varēja bijušo premjerministri nointervēt tikai tad, kad viņa bija īslaicīgi atradusies neoficiālā vizītē Londonā.⁷⁸

No vienas puses islāmā ir aizliegtas jebkādas attiecības starp vīrieti un sievieti, kas neatrodas laulībā. Ja musulmanim ir iespēja doties laulībā un apprecēties, tad atteikšanās no tās ir aizliegta. Palikt neprecētam un vienpersoniski veidot savu dzīvi nav pieļaujama, pat ja šī rīcība ir attaisnojama ar pilnīgu sevis nodošanu Allāha pielūgšanā. Korānā ir teikts šādi: “Un visus mēs radījām pāros, lai jūs to paturētu prātā.”⁷⁹

Kā Korānā, tā arī Civillikumā stingri ir noregulēts tas, ka laulība starp viendzimuma pārstāvjiem ir kategoriski aizliegta. Musulmaņu tiesībās uzskata, ka Dievs radījis vīrieti un sievieti, lai viņi dzīvotu kopā laulībā. Pamatojoties uz to, ka jebkādas attiecības starp vīrieti un sievieti pirms laulībām pastāvēt nedrīkst, tad risks ka viendzimuma pārstāvji varētu uzsākt attiecības arī atkrīt, ja vien personas nenogrēko un nostājās pret Allāha gribu. Latvijā viendzimuma laulības netiek noslēgtas, taču sabiedrībā bieži vien tiek novērotas šāda veida attiecības, kurās valsts nedrīkst iejaukties.

Latvijas Republikas Satversmes⁸⁰ 110. pants nosaka, ka laulība ir savienība starp sievieti un vīrieti. Tāpat arī nozīmīgākie starptautiskie cilvēktiesību dokumenti, kā, piemēram ANO Vispārējā Cilvēktiesību deklarācijas 16. pants un Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 12. pants, netieši norāda, ka laulība var būt savienība tikai starp sievieti un vīrieti.⁸¹ Tai pašā laikā Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 9. pants, kas nosaka tiesības stāties laulība, savukārt apzināti nenosauc personu dzimumu, tā noradot uz citviet Eiropas Savienības dalībvalstīs noteiktajām tiesībām slēgt laulības starp viena dzimuma personām. Tādejādi nedz aizliedzot, nedz arī uzliekot pienākumu piešķirt laulības statusu viena dzimuma cilvēka savienībai.⁸²

---

⁷⁸ Paiders J. *Islams un Rietumi*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2001, 69.lpp.

⁷⁹ Кардави Ю. *Дозволенное и запрещенное в исламе*. Москва: Умма, 2005. с.166.

⁸⁰ Latvijas Republikas Satversme: LV likums. Pieņemts 15.02.1922. [2007.red.]

⁸¹ Dupate K., Reine I. Komentārs Satversmes 110. pantam. Grām.: *Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības*. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 573.lpp.

⁸² Dupate K., Reine I. Komentārs Satversmes 110. pantam. Grām.: *Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības*. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 586.lpp.

2.2 Saderināšanās

Pirms laulības noslēgšanas notiek saderināšana jeb precināšana (hitba). Līgavainis pats vai ar uzticības personas starpniecību izsaka bildinājumu līgavas tēvam vai aizbildnim. Puses vienojas par mantu, ko vīrs piešķirs sievai, vai citiem laulību līguma notikumiem. Pēc tam līgava pārceļas uz līgavaiņa māju, kur notiek nolasīts laulību līgums pilnībā vai daļēji izmaksāta mahra. Laulību uzskata par notikušu pēc tam, kad vīrietis un sieviete faktiski uzsākuši laulāto attiecības (nikah). Obligāta prasība ir maksāt mahru, uzturēt sievu, izturēties pret viņu atbilstoši viņas ģimenes stāvoklim, pildīt laulātā pienākumus un uzturēt bērnus.⁸³

Mahra ir maksājums, kuru līgavainis izmaksā par līgavas izmantošanu. Mahras maksājums tiek atrunāts laulības līguma noslēgšana brīdī. Mahras izmaksāšana notiek pirms laulības noslēgšanas, pēc laulības noslēgšanas vai arī saderināšanās brīdī. Mahras maksājumam nav noteiktas daudzuma robežas. Mahras lielums ir atkarīgs no tā vai tiek izprecināta jauna vai sieviete. Parasti jaunas meitenes mahra ir augstāka par sievietes.⁸⁴

Ja vīrs neizmaksā sievai maksājumu laulības noslēgšanas brīdī, tad to obligāti jāizdara pirms dzimumattiecību uzsākšanas atbilstošā apmērā. Ja laulības līguma nolasīšanas brīdī nav atrunāts termiņš, kurā vīram ir jāizmaksā mahra, tad sievai ir tiesības atteikties no dzimumattiecību uzsākšanas, kamēr mahra netiks izmaksāta visā tās apmērā, taču, ja sieva devās dzimumattiecībās pirms mahras izmaksāšanas, tad pēc tam viņai vairs nav tiesības atteikties no dzimumattiecībām.⁸⁵

Musulmaņu tiesībās meitene nedrīkst stāties laulība bez tēva vai no tēva puses vīriešu pārstāvja piekrišanas, taču musulmaņu sabiedrībā diemžēl ik pa laikam tiek novērots, ka meitenes apprecas pret tēva gribu. Tā rezultātā vīrs neizmaksā tēvam mahru, un meitai netiek dāvināts pūrs. Viens no iemesliem kādēļ tika ieviests mahras maksājums ir ekonomiskās stabilitātes nodrošināšana ģimenei.⁸⁶

Latvijas Civillikuma 26. pants noteic, ka saderināšanās ir savstarpējs solījums savienoties laulībā, tādejādi saderināšanos uzskatot par savstarpēju darījumu, t.i., līgumu, vienošanos par laulības noslēgšanu nākotnē, t.i., it ka par priekšlīgumu laulības noslēgšanai. Saderināšanās dalībnieki ir personas, kuras nākotnē plāno noslēgt laulību. Tādejādi saderināšanās līgumam ir stingri regulēts personisks raksturs. Saderināšanās līgumā nav pieļaujama pārstāvība. Personām, kas saderinās, ir jāatbilst visām tām prasībām, kurām Civillikums izvirza personām,

---

⁸³ Bulahova U. *Islāms 90 minūtēs*. Rīga: Rēriha grāmatnīca, 2007, 91.lpp.

⁸⁴ Фан ден Берг Л.В.С. *Основные начала мусульманского права согласно учению имамов Абу Ханифы и Шафи*. [b.i.]: Наталис, 2006, с.138.

⁸⁵ Керимов Г.М. *Шариат: закон жизни мусульман. Ответы Шариата на проблемы современности*. Москва; Санкт-Петербург: Дия, 2007, с.134.

⁸⁶ Azzam I. *Gender and religion. Druze women*. London: Druze Heritage Foundation, 2007, p.159.

kas stājas laulībā. Civillikuma 26. pants, nenoteic, ka saderināšanās būtu jāslēdz noteikta formā. Tāpēc saderināšanās var notikt kā mutvārdu, tā jebkurā rakstveida formā.⁸⁷

Musulmaņu tiesībās, salīdzinot ar Civillikumu, saderināšana ir citādu jēgu. Musulmaņu tiesībās saderināšanās jēga ir tirgošanās par laulāto turpmāko mantisko režīmu. Mahras maksājums ir ļoti nozīmīgs elements saderināšanās noslēgšanai. Neizmaksājot sievai mahru, tiek uzskatīts, ka laulība nākotnē nebūs noslēgta, tik līdz nebūs veikts maksājums pilna apmērā.

2.3 Laulības noslēgšana

Musulmaņiem mīlestība un laulība ir pavisam dažādas lietas. Laulība tiek noslēgta bez savstarpējām sajūtām, dažiem arī bez pušu piekrišanas. Korāna 30:21 ajāts saka šādi: “ Un vēl viena no Viņa zīmēm ir tā, ka no jums pašiem, jums par mierinājumu, Viņš radīja sievietes un lika jums izjust pieķeršanos un pateicību vienam pret otru. Patiešām, tajā ir zīmes domājošiem ļaudīm.” Ja musulmaņu tiesībās sievietei un vīrietim nav atļautas jebkādas attiecības pirms laulības noslēgšanas, tad kļūstot par vīru un sievu abām pusēm ir pienākums satuvināties un būt pateicīgiem par to, ka dzīve ir viņus savedusi kopā.

Latvijā kristieši laulību uzskata par sakramentu. Tā ir tāda laulība, kurā divi top par vienu. Šī realitāte tiek atgādināta arī laulības ceremonijā, norādot uz laulības attiecību īsteno jēgu un mērķi, uz ko tiek ties. Praktiski sakramentāla laulība nozīmē, ka šie divi – vīrietis un sieviete – ir ne tikai Dieva savienoti unikālā (praktiski nešķiramā) savijumā, bet noslēpumaini nes sevī Dieva klātbūtni – tā, ka viņi tiek garīgi savienoti visu laiku – dinamiski, atkal un atkal no jauna. Viņi nav divi vien – divas atsevišķas individualitātes, kas pieķērušās viena otrai; viņi ir vairāk nekā divi: viņi ir viens vesels Dievā, kā priekšā viņi ir slēguši laulību. Te var runāt par garīgajiem resursiem, ko sevī nes laulība kā sakraments, kas ir nozīmīgi tieši ģimenes attiecību ikdienā un krīzēs. Taču ne visi šo laulībā ieslēgto potenciālu izmanto. Pati laulības sakramenta ceremonija ir tikai ārēja zīme Dieva reālai klātbūtnei, tā ir praktiska viņa personas iejaukšanās, darbība caur ārējiem simboliem, jo laulība ir noslēpums, uz ko norāda arī latīņu vārda *sacramentum* un grieķu – *mysterion* nozīmes. Kļūšana par "vienu miesu" ir garīgs dinamisks process, kas bez Dieva personas iejaukšanās arī paliek noslēpums jeb neizmantots potenciāls, kapitāls attiecību noturībai. Tādēļ krīzēs ir jāuzticas sakramentam, jo tajā dotais Dieva gara spēks būs tas, kas veido manu sievu un arī mani par personu, kas kļūst spējīga veidot uz sapratni balstītas attiecības.⁸⁸

⁸⁷ Vēbers J. *Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Ģimenes tiesības*. Rīga: Mans īpašums, 2000, 11.lpp.

⁸⁸ Dolacis V. *Laulības ilgtspējība*. Pieejams: <http://kristusdraudze.lslb.lv/news2print.php?id=115> [aplūkots 10.05.2018.]

Pašos pirmsākumos arābiem laulība tika uzskatīta par līgumu, kurā tēvs vai citi tēva radnieki piešķīra tiesības vīrietim izmantot viņu meitu kā savu topošo sievu. Citiem vārdiem sakot, sieviete nebija līguma slēdzēja, bet gan līguma priekšmets. Skatoties uz to, ka sieviete ir priekšmets, kurš ir izņemts no tirdzniecības apgrozības, tad laulības līgums pavisam atšķiras no parastajiem pirkuma līgumiem. Laulības līgums nav vienkāršs līgums, jo laulību regulē arī ģimenes tiesības, kuras ir specifiski regulētas, tādēļ laulības līgums tiek uzskatīts par sevišķu, kuru nevar regulēt vienkāršas pilsoņu tiesības.⁸⁹

Laulība ir līgums, taču sieviete nav līguma slēdzēja. Vīrs iegūst sievu ar maksājumu (walī). Pēc maksājuma saņemšanas, sieviete no tēva varas nokļūst vīra varā. Puses vienojās arī par dāvinājumu sievietei pašai. tas ir neaizskarams sievietes īpašums, ar kuru viņa rīkojas pēc saviem ieskatiem. Šis sievas dāvinājums garantēja iespēju būt nodrošinātai, vīra uzturēt nespējas gadījumos. Pēc sunnas svarīga ir sievietes piekrišana laulībai, nepilngadīgas meitenes klusēšanu uzskata par viņas piekrišanu. Laulības svinības ir reliģisks pienākums. Ja precējās musulmaņu jaunava, kāzas ilgst vienu nedēļu, ja šķirtene, tas trīs dienas. Sieviete varēja izdot pie vīra no 9 gadu vecuma.⁹⁰

Gan Latvijā, gan citviet Eiropā tiesības stāties laulībā var tikt izmantotas tikai no iesaistīto personu brīvas un patiesas gribas. ANO Konvencija par piekrišanu stāties laulībā, minimālo vecumu, stājoties laulībā, un laulības reģistrāciju nosaka, kas gribas patiesumu un brīvumu nodrošina laulības kompetentu iestāžu un liecinieku klātbūtnē, izņemot gadījumus, kuri ir noteikti ar likumu.⁹¹

Latvijā laulātais var apstrīdēt laulību, ja tā noslēgta sodāmu draudu ietekmētā. Prasībā par laulības neesamību Civillikums un Civilprocesa likums izdala, kādos gadījumos prasības termiņam ir ierobežojums un kādos nav. Civillikuma 66.pantā norādīts, ka 60.- 64. pantā norādītajos gadījumos laulības neesamības prasībai nav noilguma termiņa – prasību tiesā var celt jebkurā brīdī, kad atklājušies apstākļi, kas dod pamatojumu, ka laulība atzīstama par neesošu. Bet Civillikuma 67.panta otrajā daļā noteikts, ka tas laulātais, kurš laulībā devies sodāmu draudu ietekmēts, var apstrīdēt laulību sešu mēnešu laikā no draudu ietekmes izbeigšanās.⁹²

---

⁸⁹ Фан ден Берг Л.В.С. *Основные начала мусульманского права согласно учению имамов Абу Ханифы и Шаффи*. [b.v.]: Наталис, 2006, с.134.

⁹⁰ Zemītis G. *Arvalstu valsts un tiesību vēsture*. Rīga: Biznesa augstskola Turība, 2007, 158.lpp.

⁹¹ Dupate K., Reine I. *Komentārs Satversmes 110. pantam*. Grām.: *Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības*. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 588.lpp.

⁹² [B.a]. *Pētījums Ģimenes tiesībās Civillikuma Ģimenes tiesību daļas modernizācijai*. Tieslietu Ministrija. Pieejams:

<https://www.tm.gov.lv/lv/search/P%C4%93t%C4%ABjums%20%C4%A2imenes%20ties%C4%ABb%C4%81s%20Civillikuma%20%C4%A2imenes%20ties%C4%ABbu%20da%C4%BCas%20moderniz%C4%81cijai>

[aplūkots 09.05.2018.]

Gan no Latvijas Republikas Civillikuma, gan starptautiskajiem dokumentiem izriet, ka noteiktās tiesības stāties laulībā ir nozīmē izveidot juridiski saistošas attiecības starp vīrieti un sievieti.⁹³

Šariats pieprasa, lai tiktu ievēroti četri laulības noslēgšanas noteikumu:

1. laulības noslēgšanas uzrunai jābūt arābu valodā. Tikai izņēmuma gadījumos šī uzruna notiek citā valodā. Ja, gan līgava, gan līgavainis un viņu izvirzītās personas neprot arābu valodu, tad uzruna drīkst norisināties tajā valodā, kuru māc abas puses;
2. uzrunas nolasīšanas brīdī jābūt pieminētiem laulātās un laulātā īstie vārdi. Piemēram, ja tēvs izprecina savu meitu un nolasa uzrunu viņas vietā, tad viņš vēršas pie laulātā ar šādiem vārdiem: “Es tev izprecinu vienu no savām meitām”. Šādā gadījumā laulības līgums tiek nolasīts nepareizi, jo nav noskaidrots, kuru tieši no meitām tēvs vēlas izprecināt. Pamatojoties uz to, islāma valstīs nereti gadās, ka pēc laulības līguma nolasīšanas laulātais pēkšņi ierauga citu līgavu, kura arī ir tēva meita;
3. līgavai un līgavainim jāpiekrīt laulības noslēgšanai. Laulātajiem nedrīkst būt salaulātiem piespiedu kārtā. Ja līgava klusē, tiek uzskatīts, ka laulības līgumam viņa piekrīt.

Arī jāpiemin to, ka bieži vien islāmā netiek uzklaussīti līgavas vai līgavaiņa iebildumi pret laulības noslēgšanu. Vecāki neuzskata par pienākumu uzklaussīt savu bērnu viedokļus un izprecina viņus bez viņu piekrišanas, it īpaši gadījumos, kad izprecina ļoti jaunus pārus, taču kā zināms islāma zemēs bērnus izprecina ļoti agrā vecumā. Šariatā ir tieša norāde uz iespēju salaulāt personas bez viņu piekrišanas. Taču ir nepieciešams, lai izprecinātie bērni piekrīt laulībai pēc tās noslēgšanas. Pēc laulības noslēgšanas iegūtā piekrišana laulības līgumam piešķir tādu pašu spēku kā līgumam, kurš būtu noslēgts uzreiz ar abu pušu savstarpējo piekrišanu.⁹⁴

Civillikuma 51. pants noteic, ka, ja laulājāmie pieder pie ev.-luterāņu, Romas katoļu, pareizticīgo, vecticībnieku, metodistu, baptistu, septītās dienas adventistu vai Mozus ticīgo (judaistu) konfesijas un vēlas salaulāties pie savas konfesijas garīdznieka, kuram ir attiecīgās konfesijas vadības atļauja, tad viņus laulā pēc attiecīgās konfesijas noteikumiem. Musulmaņu tiesībās abām laulātajām personām jābūt musulmaņu reliģijas piekritējiem. Ja kāds no laulātajiem nav musulmaņu reliģijas piekritējs, viņš var savu ticību nomainīt, un tikai tādā

⁹³ Dupate K., Reine I. *Komentārs Satversmes 110. pantam*. Grām.: *Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības*. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 586.lpp.

⁹⁴ Керимов Г.М. *Шариат: закон жизни мусульман. Ответы Шариата на проблемы современности*. Москва; Санкт-Петербург: Дия, 2007, с.131.

gadījumā ir iespēja noslēgt viņu starpā laulību. Ja laulības laikā, kāds no laulātajiem reliģiju ir izmainījis vai atteicies no tās, tad laulība tiek anulēta. Latvijā diemžēl nav iespēja laulāt islāma reliģijas pārstāvjus, jo Civillikums nav garīdzniekiem devis šādu kompetenci.

Pamatojoties uz Civillikuma 32. un 33. pantu, Latvijā, lai noslēgtu laulību, laulātajam ir nepieciešams sasniegt 18 gadu vecumu. Civillikumā pastāv izņēmums, ka ar vecāku vai aizbildņa piekrišanu persona, kura ir sasniegusi 16 gadu vecumu drīkst stāties laulībā, ja laulība tiek noslēgta ar pilngadīgu personu. Šajā gadījuma salīdzinot Latvijas Civillikuma normas ar musulmaņu tiesībām, var saskatīt būtisku atšķirību. Latvijā ir noregulēts, ka 18 gados, izņēmuma gadījumos 16 gadu vecumā, persona drīkst stāties laulībā, taču musulmaņu tiesībās laulātajiem nav noregulēts vecums, kurā drīkst stāties laulībā. Daži autori uzskata, ka meitenes agrākajos laikos drīkstēja izprecināt jau no 9 gadu vecuma. Musulmaņu tiesībās bērnu vecāki paši izlemj, kurā vecumā viņi vēlas izprecināt savus bērnus. Musulmaņu tiesībās nav neviena noregulējuma vai paražas, kas liecinātu par noteiktu vecumu, kurā personas drīkst tikt izprecinātas. Kā zināms rietumos ir ļoti izplatīts izprecināt savas meitas agrā vecumā.

Latvijai saistošs ANO Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas 16. pants un ANO Starptautiskais pakts par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām nosaka: lai personām ratos tiesības stāties laulībā, viņiem jābūt sasniegušām pilngadību. No starptautiskajiem tiesību dokumentiem izriet, ka katras valsts kompetencē ir noteikt vecumu, no kura personas drīkst stāties laulībā.⁹⁵

Kopīgais Civillikumā un musulmaņu tiesībās ir tas, ka laulība tiek noslēgta ar mērķi veidot ģimeni. Ģimene radīšana ir svarīgs laulības noslēgšanas elements. Latvijā šāda elementa iztrūkšanas gadījumā, laulību var uzskatīt par fiktīvu, jo saskaņā ar Civillikumu par fiktīvu laulību uzskatāma laulība, kas noslēgta bez iemesla izveidot ģimeni. Musulmaņu tiesībās ģimenes radīšana ir nozīmīgs priekšnoteikums, jo ģimenes radīšana nav kā vēlme, bet kā pienākums abām pusēm. Pienākuma nepildīšanas rezultātā rodas iemesls laulības šķiršanai.

Musulmaņu tiesībās, noslēdzot laulību mošejā, nav paredzēta laulības apliecības vai cita dokumenta izsniegšana vai parakstīšana. Laulības noslēgšana ir ceremonija, kura tiek uzskatīta kā svēts līgums starp pusēm. Par pierādījumu tam, ka personas tika izprecinātas un ir patiesi precējušās ir liecinieku klātbūtne un vecāku galvojums. Latvijā tas izklausās samērā neparasti, jo latviešu tauta ir pieradusi pie nelokāmās formalitātes. Gan latviešiem, gan musulmaņiem ir svarīga laulāšanās ceremonija. Latvijā pastāv šāda prakse, kura norāda uz to, kā garīdznieki notur laulāšanās ceremoniju:

1. jaunais pāris dodas pie garīdznieka, kas pieņem dokumentus;

---

⁹⁵ Dupate K., Reine I. *Komentārs Satversmes 110. pantam*. Grām.: *Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības*. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 588.lpp.

2. garīdznieks salaulā pāri un izdod laulības apliecību;
3. garīdznieks informē dzimtsarakstu iestādi par laulību ka notikušu juridisku faktu un dzimtsarakstu nodaļa veic attiecīgu ierakstu valsts laulību reģistrā.⁹⁶

Musulmaņu valstīs laulību reģistrācija valsts institūcijās ir iespējama, bet nav obligāta, taču laulības ceremonija ir svarīgs priekšnoteikums, lai laulību uzskatītu par noslēgtu. Civillikuma 56. pants noteic, ka laulāšana notiek personīgi klātesot līgavainim un līgavai, kā arī diviem pilngadīgiem lieciniekiem. Kopīgais musulmaņu tiesībās un Civillikumā ir tas, ka ir atrunāta laulāšana, kurai jānotiek liecinieku klātbūtnē. Bez šāda priekšnoteikuma laulību nevar realizēt. Civillikuma 56. pants arī norāda uz to, ka laulāšana notiek personīgi klātesot abām pusēm. Tas nozīmē, ka laulību nevar noslēgt uz pilnvarojuma pamata.

Islāms – tas ir dzīves veids kopsakarā ar harmoniju un dabu, radīts, lai risinātu visas problēmas un šķēršļus bez liekiem zaudējumiem. Šo dzīves posmu var novērot, noslēdzot laulību ar vienu vai vairākām sievietēm. Islāms vīrietim atļauj noslēgt laulību vairāk nekā ar vienu sievieti, lai atrisinātu sarežģītākās problēmas, kuras ir gan personīgas, gan vispārējas. Islāms ņem vērā visu cilvēku, individuālo personību un grupu intereses un vajadzības. Nav noslēpums, ka ļoti daudzi vīrieši, kā arī pašas sievietes vēlas radīt ģimeni un bērnus, taču pastāv tādi šķēršļi kā sievietes neauglība, hroniskās saslimšanas vai citas problēmas, kuru rezultātā vīrietis nespēj pilnvērtīgi veidot savu ģimeni un apmierināt savas dabiskās vajadzības. Vai nav pareizāk un labāk, ja vīrietis šādā gadījumā dosies laulībā ar otru sievieti, kura spēs viņam dzemdēt bērnus, līdz ar to saglabājot savu pirmo sievu, garantējot visas vajadzības un tiesības? Mēdz būt tādas situācijas, kad vīra dabiskās vajadzības ir spēcīgākas par sievas, vai arī sieva ir hroniski saslimusi, vai viņai ir ilglaicīgas menstruācijas, tādēļ viņa nespēj apmierināt savu vīru. Vai nebūs labāk vīram ļaut doties jaunā laulībā ar otru sievieti, nekā ļaujot viņam grēkot, meklējot sievieti no malas? Mēdz būt arī tādas situācijas, ka valstīs vīriešu skaits ir mazāks par sieviešu. Šis sieviešu īpatsvars būtiski ierobežo spēju rast sev dzīves partneri un veidot sev pilnvērtīgu dzīves apstākļus. Viens no pamatojumiem kādēļ sieviešu īpatsvars palielinās ir vīriešu bojā iešana kara laikā. Viens no risinājumiem šādās situācijās, lai izbēgtu no vientulības un visu dzīvi pavadot vienai, ir doties laulībā jau ar precētu vīrieti. Šis risinājums sievietei dod iespēju izbēgt vientulību, gūt mīlestību un sajūtu, ka viņa ir kādam vajadzīga, jo svarīgākais ir radīt bērnus un kļūt par māti. Tām neprecētām sievietēm, kurām neizdodas kļūt par pirmajām sievietēm ir trīs varianti:

1. visu savu dzīvi pavadīt rūgtā vientulībā;

---

⁹⁶ Balodis R. *Baznīcu tiesības*. Rīga: Reliģijas Brīvības Asociācija, 2002, 489.lpp.

2. kļūt par viegli padevīgu sievieti;
3. kļūt par nākamo sievu precētam vīrietim, kurš spēj uzturēt un izturēties laipni un pieklājīgi pret vairākām sievietēm vienlaikus.⁹⁷

Daudzsievība ir laulības forma, kas atļauj vīrietim būt laulībā līdz četrām sievietēm vienlaikus. Šāda veida laulības formai ir dziļas vēsturiskas saknes arī citām reliģijām un kultūrām. Piemēram, jūdeokristietiešu tradīcijās atbalsta daudzsievību. Pravietim Avraam bija trīs sievas, Iakam bija četras sievas, Davidam bija vairums sievu, to starpā arī verdzenes, Solomonam bija 700 sievas un 300 verdzenes.⁹⁸

Korāna 4:3 ajāts saka šādi: “Ja domājat, ka nespēsiet būt godprātīgi pret bārenēm, preciet citu sievieti, kas jums liekas piemērota – vienu, divas trīs vai četras. Ja baidāties, ka nespēsiet būt vienādi taisnīgs pret visām, tad preciet vienu, jeb arī to, kas jums pieder pēc likuma. Tā būs labāk un jūs nebūsiet netaisni.” Šādi Korāns aizsargā sievietes no vīra nevienlīdzīgas attieksmes, pasaka to, ka, ja vīrs ir taisnīgs, viņam ir tiesības precēt līdz četrām sievietēm, taču vienlaikus jābūt spējīgām tās visas četras vienlīdzīgi uzturēt.

Un tagad salīdziniet šos divus alternatīvus, daudzsievība un vairums nelikumīgi veidoti dzimumsakari. Kurš ceļš ir vispareizākais? Uz šo jautājumu ir dažādas domās un viedokļi. Islāms uzskata, ka daudzsievība ir vispareizākais un visgodīgākais ceļš, kas varētu novērst šķēršļus vīrieša grēka izdarīšanai. Korānā ir teikts šādi: “Patiešām, muslimi vīri un muslimas sievas, ticīgi vīri un ticīgas sievas, paklausīgi vīri un paklausīgas sievas, uzticīgi vīri un uzticīgas sievas, pateicīgi vīri un pateicīgas sievas, kas dod žēlastības dāvanas, vīri, kas gavē un sievas, kas gavē, vīri, kas sargā savu tikumību un sievas, kas sargā savu tikumību un vīri un sievas, kas nekad neaizmirst pieminēt Dieva vārdu – tiem Dievs dāvās piedošanu un tie tiks dāsni atalgoti.”⁹⁹

Muhameda daudzās sievas bija par iemeslu kārtīgai interesei Rietumos, bet būtu maldīgi iedomāties gozējamies jutekliskā baudā, ka darīja daži vēlākie islāma valdnieki. Mekā Muhammedam bija viena sieva – Hadīdža, kaut arī poligamija Arābijā bija izplatīta. Hadīdža, būdama krietni vecāka par savu vīru, tomēr dzemdēja viņam vismaz sešus bērnus, no kuriem izdzīvoja tikai četras meitas. Sieviešu emancipācija bija Praviēša sirdij ļoti tuva iecere. Korāns deva sievietēm mantojuma tiesības un ļāva šķirt laulību daudzus gadsimtus pirms tam, kad tas tika atļauts Rietumu sievietēm. Korāns norāda, ka pravieša sievietēm zināmā mērā jānošķiras no vīrieša sabiedrības un jānēsā plīvurs, bet neprasa visām sievietēm aizsegt seju vai uzturēties atsevišķa mājas daļā. Šīs paražas tika iedibinātas trīs vai četras paaudzes pēc Praviēša nāves.

⁹⁷ Кардави Ю. *Дозволенное и запретное в исламе*. Москва: Умма, 2005, с.185.

⁹⁸ Аш-Шиха А. *Женщина под сенью ислама*. Эр-Рияд : [b.i.], [b.g.], с.38.

⁹⁹ Шейх Кардави Ю. *Дозволенное и запретное в исламе*. Москва: Умма. 2005, с.186.

Tai laikā musulmaņi sāka atdarināt Bizantijas grieķu kristiešus, kuru sievietēm jau sen bija jāaizsedz seja un jāturas savrup. Viņi daļēji aizguva arī kristiešu nicīgo izturēšanos pret sievietēm. Korāns padara vīriešus un sievietes vienlīdzīgus Dieva priekšā, piešķir tiem vienādus pienākumus un atbildību.¹⁰⁰

Civillikums paredz, ka laulība tiek uzskatīta par neesošu, ja kāds no laulātajiem jau atradies citā laulībā. Civillikums neļauj vīrietim būt laulībā ar vairākām sievietēm vienlaikus. Ja kāds no laulātajiem noslēdz jaunu laulību, tad šī jaunā laulība tiek uzskatīta par neesošu, taču tas nenozīmē, ka pirmā laulība arī izbeidzas. Pirmā laulība turpina būt spēkā, kamēr nav izšķirta Civillikumā noteiktā kārtībā. Tātad, Latvijā pastāv monogāmija, kas ir pavisam pretrunā ar musulmaņu tiesībām. Musulmaņu tiesībās vīrietis drīkst precēt līdz pat četrām sievietēm, nepārkāpjot nevienu likumu, pamatojoties uz to, musulmaņu tiesībās ir atļauta poligāmija. Mūsdienās Latvijā bieži vien ir sastopamas problēmas, kuras izraisa musulmaņu tiesību atbilstošā laulībā ar vairākām sievietēm vienlaikus. Problēmas rodas tad, kad no musulmaņu zemēm uz Latviju atceļojošie vīrieši noslēdz otro, trešo vai ceturto laulību ar sievieti, kura ir latviešu tautības. Latvijā šāda laulība tiek atzīta par neesošu, bet pēc musulmaņu domām, viņi nepārkāpj likumu un atrodas likumiskā laulībā.

Latvijas pilsonis, kurš atrodas laulībā, citu laulību var noslēgt tikai pēc iepriekšējās laulības izbeigšanās. Likums paredz vienu izņēmumu, kad šādu laulību var atzīt par esošu – otro laulību nevar atzīt par neesošu, ja pirmā laulība līdz tiesas spriedumam izbeigusies ar laulātā nāvi, laulības šķiršanu vai atzīšanu par neesošu. Šeit jānorāda uz zināmu neskaidrību, jo nav skaidrs, par kura laulātā nāvi Civillikums runā 64.panta otrās daļas otrajā teikumā – vai par pirmās laulības abiem laulātajiem (gan to, kurš devies jaunā laulībā, gan to, kurš palicis pirmā laulībā), vai tikai par vienas laulātās personas nāvi. Pēc juridiskajā literatūrā paustajiem viedokļiem – par neesošu nav atzīstama otrā laulība, ja līdz tiesas spriedumam pirmā laulībā palikušais ir miris.¹⁰¹

Laulības ceremonija, kura tiek uzskatīta kā svēts līgums par pusēm, notiek mošejas galvenajā svētnīcā. Saskaņā ar rietumu standartiem, islāma kāzas var šķīst pārāk ātras un var rasties iespaids, ka tām trūkst formalitātes. Šī rituāla laikā liecinieki vienkārši vēro līgavaiņa formālo laulības piedāvājumu un līgavas formālo piekrišanu. Garīdznieks piedāvās aizlūgumu sakarā ar laulībām. Tomēr islāma tradīcijās nav izstrādātas laulības ceremonijas. Pēc laulībām seko *valīmah* jeb ieņemšana. Šis pasākums var risināties jebkur, tostarp mošejā, kur laulība

---

¹⁰⁰ Armstronga K. *Islāms: īsa vēsture*. [Rīga]: Atēna, 2004, 44.lpp.

¹⁰¹ Tieslietu Ministrija. *Pētījums Ģimenes tiesībās Civillikuma Ģimenes tiesību daļas modernizācijai*. Pieejams: <https://www.tm.gov.lv/lv/search/P%C4%93t%C4%ABjums%20%C4%A2imenes%20ties%C4%ABb%C4%81s%20Civillikuma%20%C4%A2imenes%20ties%C4%ABbu%20da%C4%BCas%20moderniz%C4%81cijai> [aplūkots 09.05.2018.]

noslēgta. Šajā pieņemšanā skan mūzika un ir līksmas dejas. Laulība musulmaņu tiesībās – tas ir prieka un līksmu pilns laiks. Laulības ceremoniju un pasākumus vairākos musulmaņu reģionos rīkos laulāto vecāki.¹⁰² Laulības noslēgšana kā musulmaņu tiesībās, tā arī citos valstu regulējumos ir ļoti svarīga un nozīmīga procedūra. Laulības institūts ir stingri reglamentēts.

---

¹⁰² Toropovs B., Bakls L. *Ceļvedis pasaules reliģijās*. Rīga: Dienas Grāmata, 2010, 166.lpp.

3. LAULĪBAS ŠĶIRŠANA MUSULMAŅU TIESĪBĀS

Musulmaņu kultūrā tāpat kā Latvijā ģimene ir vērtība. Stabila laulība ir laimīgas ģimenes pamats. Vienotas ģimenes veidošana un bērnu radīšana ir dzīves mērķis gan musulmaņu vīrietim, gan musulmaņu sievietei. Taču dzīves laikā dažādu iemeslu dēļ laulātajiem ir samērā grūti saglabāt ģimeni un laulību, ka rezultātā laulība tiek šķirta un ģimene tiek sagrauta. Laulības šķiršana musulmaņu tiesībās nozīmē laulības izbeigšanos, kā rezultātā sieva no vīra varas nonāk atpakaļ vecāku varā. Musulmaņu tiesībās izšķirt laulību ir samērā vienkārši, jo nepastāv nekādas formalitātes, bet tikai vārdos pateikti gribas izteikumi. Laulības šķiršana nozīmē vīra tiesību izbeigšanās pār sievu, savukārt sievietei nozīmē pienākumu izpildes prasību tiesības izbeigšanās pret vīru.

Laulības šķiršana īstenojas līdzīgi kā laulības noslēgšanā, t. i., izsakot gribas izteikumu arābu valodā. Pamatojoties uz šariatu, vīra prasību laulības šķiršanai nedrīkst noraidīt, sievietei atliek tikai piekrist laulības izbeigšanai. Sieviete drīkst protestēt pret laulības šķiršanu tikai gadījumos, kad tiek apvainota laulības krāpšanā. Tādā gadījumā uz vīru gulstas pienākums pieaicināt acu lieciniekus, kuri apliecina sievas vainu. Gadījumos, kad vīrs nespēj pierādīt sievas vainu, viņš tiek bargi sodīts par sievietes apmelošanu.¹⁰³

Islāms nav vienīgā reliģija, kura pieļauj laulības šķiršanu. Pēc tā, kad ir izsmeltas visas iespējas, lai saglabātu laulību starp vīru un sievu, nekas vairs neatliek kā meklēt risinājumu. Parasti laulības šķiršanos ir vainu atsaucama atstumšana (*raġī*) vai galīga atstumšana (*bā'in*). Atšķirība starp šiem gadījumiem ir formulējumā. Atsaucamā atstumšana neatceļ laulību, bet galīgā anulē laulību un, lai atjaunotu attiecības, pusēm ir no jauna jāaprecas. Pēc trīskāršas sievas (verdzenēm – divkāršas) atstumšanas vīrs un sieva var no jauna apvienoties laulībā, tikai tad, ja sieva ir bijusi laulībā ar citu vīrieti un šo laulību ir izbeigusi. Tas noteikts Sunnā, pie kam ar nosacījumu, ka otrā laulība ir bijusi ar dzimumattiecībām, nevis formāla.¹⁰⁴

Laulības šķiršana ir likumīga laulības izbeigšana. Latvijā laulības šķiršanas kārtība tika nodibināta Pirmās Latvijas Republikas laikā un līdz 1921.gadam strikti mainījās divas reizes. Laika posmā līdz 1938.gadam ģimenes tiesību jomā notika reformas. Ar 1919.gada 8.janvāra lēmumu spēkā stājās „Civilstāvokļa akta, laulības, ģimenes un aizbildnības kodekss”. Šī kodeksa darbības ietvaros tika reformētas arhaiskas cariskās Krievijas ģimenes tiesības. Turpmākā ģimenes tiesību reforma Latvijā notika ar 1921.gada 1.februāra likumu „Par laulību”,

¹⁰³ Керимов Г.М. *Шариат: закон жизни мусульман. Ответы Шариата на проблемы современности.* Москва; Санкт-Петербург: Дия, 2007, с.140.

¹⁰⁴ Osipova S. *Musulmaņu tiesību vēsture viduslaikos.* Rīga: Latvijas Universitāte, 2001, 62.lpp.

kas visā Latvijas teritorijā bija spēkā līdz 1938.gada 1.janvārim. Šis likums regulēja laulības noslēgšanu, laulības spēkā neesamību un laulības šķiršanu. Ar šo likumu Latvijā tika atļauta, tā sauktā, fakultatīvā civillaulība. 1937.gada 28.janvārī tika pieņemts Civillikums, ar kuru tika ieviests laulības šķiršanas institūts. Līdz tam laulības attiecības reglamentēja baznīca, kas aizliedza šķirties.¹⁰⁵

Pamatojoties uz to, ka musulmaņu ģimenes tiesībās pastāv dažāda tiesību interpretācija, tad laulības šķiršana kļūst par vienu no spekulācijas objektiem. Rietumu valstīs ir izplatīts viedoklis, kas ir atšķirīgs citās reliģijās. Vīrietim ir absolūta laulības šķiršanas brīvība. Ja vīrs uzskata, ka sieva viņu vairs pienācīgi neapmierina vai viņš vēlas ‘nomainīt’ sievu, viņam ir neierobežota brīvību uz šādu rīcības veikšanu. Šī reliģija ir samērā demokrātiska laulības šķiršanas gadījumos, taču no tā neizriet, ka šariatā pastāv absolūta anarhija. Praviētis Muhameds precīzi bija reglamentējis laulības šķiršanas procedūru, uzstādītas tiesības un pienākumus abām pusē, papildus tam arī uzliekot slogu nekontrolējamām šķiršanām un nostiprinot ģimenes tiesības institūtu. Musulmaņu tiesībās ģimene tiek reglamentēta ne tikai kā cilvēku apvienota sabiedrība, bet arī kā reliģiska mikro kopiena. Lūk tādēļ gan Korānā, gan sunnā, kā arī šariatā šai problēmai ir vērsta īpaša uzmanība. Laulības šķiršana tiek uzskatīta par Allāham pašu nepatīkamāko. Musulmaņu reliģijas raksturs slēpjas tajā, ka ģimenes attiecībām jābūt harmoniskām, jāsniedz apmierinātības sajūtu abiem laulātajiem, pretējā gadījumā laulība var tikt šķirta. Mūsdienu islāma ģimenes tiesību zinātnieki uzskata, ka laulības šķiršanas process vispirms tiek vērsts uz sievietes tiesību aizsardzību. Vīrietis drīkst noslēgt laulību ar ne vairāk kā četrām sievietēm vienlaikus, tādā veidā vīrietim vienmēr ir iespēja atrast prieku vienā no laulībām. Sieviete laulības šķiršana ir vienīgā iespēja izbeigt neizdevušo laulības pastāvēšanu un beidzot atrast sev piemērotāku partneri. Vairāki islāma pētnieki uzskata, ka par bailēm un draudiem par laulības šķiršanu visvairāk uztraucās sievietes. Tiek uzskatīts, ka sievietes baidās no laulības iziršanas, taču visvairāk viņas biedē otrā laulība. Tieši šajā gadījumā visvairāk cieš viņu pašcieņa, sievietes lepnums, bieži vien arī viņu sociālais statuss. Tiek uzskatīts, ka, ja vīrs apprec otru sievu, pirmā sieva ir spiesta izšķirties. Ir arī jāpiemin, ka sievas vecāki bieži vien ir pret laulības šķiršanu. Vecāki mēģina saglabāt savas meitas laulību pēc iespējas ilgāk, pretējā gadījumā viņiem atkal būs pienākums nest atbildību par savu meitu, kā arī par viņas nepilngadīgajiem bērniem. Par šķiršanas iniciatoru var būt gan sieviete, gan vīrietis. Laulības šķiršana notiek pēc savstarpējas vēlēšanās. Laulības šķiršana ir ilglaicīga

---

¹⁰⁵ [B.a]. *Pētījums Ģimenes tiesībās Civillikuma Ģimenes tiesību daļas modernizācijai. Tieslietu Ministrija.* Pieejams:

<https://www.tm.gov.lv/lv/search/P%C4%93t%C4%ABjums%20%C4%A2imenes%20ties%C4%ABb%C4%81s%20Civillikuma%20%C4%A2imenes%20ties%C4%ABbu%20da%C4%BCas%20moderniz%C4%81cijai>
[aplūkots 09.05.2018.]

procedūra, kurā pastāv vairāki posmi un prasījumu izpilde. Finansiālie pienākumi gulstas uz to pusi, kura iniciēja laulības šķiršanu. Laulība tiek uzskatīta par šķirtu, ja tiek ievērotas visas prasības, kā, piemēram, vīram jābūt musulmanim, kurš sasniedzis noteiktu vecumu, lai viņu uzskatītu par pieaugušu, kuram ir pilna rīcībspēja. Liela nozīme laulības šķiršanai ir, vai puse neatrodas afekta stāvoklī, jo bieži vien šāda veida laulības iziršana pēc tam tiek atcelta. Laulību var atcelt var atzīt pat neesošu, ja tā bija noslēgta neievērot visas nepieciešamās formalitātes, kā, piemēram, vīrs vai sieva slēpuši nozīmīgus faktus no savas biogrāfijas, kā, piemēram, jau iepriekš pastāvoša laulība, bērni, nopietna slimība, kura traucē normālam dzīvesveidam.¹⁰⁶

Sievietei nav tik daudz iespēju šķirt laulību kā vīrietim un tomēr, salīdzinot ar viduslaiku kristīgās Eiropas sievieti, musulmaņu sieviete ir ievērojami pilntiesīgāka ģimenē un laulības šķiršanā. Musulmaņu vīrietim pastāv konkubināts un lielāka šķiršanās iespēju brīvība, taču arī sievietei ir iespējas šķirt laulību. Pēc šķiršanās sievieti ir jānogaida noteikts laiks pirms viņa var stāties jaunā laulībā, arī pēc vīra nāves ir noteikts šāds laiks – 4 mēneši un 10 dienas. Sieva var izbeigt laulību, ja vīrs sajūk prātā vai ir homoseksuāls, kraupjains, diloņslims. Laulība tiek anulēta ja viens no laulātajiem kļūst par vergu vai atsakās no islāma.¹⁰⁷

Laulības pārkāpšana ir viena no grēcīgākajām rīcības izpausmēm musulmaņu tiesībās. Par laulības pārkāpšanu sievietēm draud nāvessods, galvas nociršana vai nomētāšana ar akmeņiem. Tomēr visdažādākās sieviešu organizāciju aktīvistes, kuras cīnās par nāvessoda atcelšanu laulību pārkāpušām sievietēm, ir jāapbēdina, jo islāma valstīs nāvessoda piemērošana laulības pārkāpējiem tiek praktizēta neatkarīgi no dzimuma. Pieņemto laulības pārkāpēju soda neatkarīgi no tā dzimuma. Nāvessods par laulības pārkāpšanu tiek piemērots, ja pārkāpums notiek demonstratīvi daudzu liecinieku klātbūtnē. Liecību tiesā jāsniedz četriem vīriešiem un astoņām sievietēm.¹⁰⁸

Latvijā laulību var šķirt tiesa vai notārs. Musulmaņu tiesībās nekas tamlīdzīgs nepastāv, jo laulību šķir viena no pusēm. Laulības šķiršanai ir noteikta kārtība, taču Civillikumā un musulmaņu tiesībās šī kārtība pavisam atšķiras. Pēc autores domām, Latvijā šķirt laulību ir sarežģītāk nekā musulmaņu tiesībās, tādēļ, ka musulmaņu tiesībās nepastāv nedz formalitāte, nedz obligāta rakstiska dokumentācija. Ja Latvijā laulības līgums starp pusēm tiek slēgts rakstiski un parakstoties, tad musulmaņu tiesībās tas ir gluži pretēji – no sievietes puses tas ir ar konkludentām darbībām, jo viņa nav līguma slēdzēja, vīrietis noslēdz laulību mutiski, pārņemot sievu savā varā. Musulmaņu tiesībās laulība tiek šķirta, ja vīrs pasaka sievietei trīs reizes

¹⁰⁶ Балганова Г. П. *Мусулманка*. Москва: Голос, 2005, с.230.

¹⁰⁷ Osipova S. *Musulmaņu tiesību vēsture viduslaikos*. Rīga: Latvijas Universitāte, 2001, 64.lpp.

¹⁰⁸ Paiders J. *Islams un Rietumi*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2001, 68.lpp.

par savu šķiršanās nodomu, kā rezultātā, paejot nepieciešamajam laika periodam, laulība tiek izbeigta. Sievai arī ir tiesības pieprasīt laulības šķiršanu. Musulmaņu tiesībās gan laulības noslēgšana, gan laulības šķiršana notiek mutiski, bez nekādas apliecināšanas. Laulību šķirot, pamatojoties uz Civillikumu, notiek mantas sadale. Musulmaņu tiesībās laulībai izbeidzoties, visa manta paliek vīra varā, izņemot tā manta, kuru sievai tika iedota ka pūrs vai, kura piederēja sievai pirms laulībām.

Mūsdienās kristietība māca, ka laulība ir uz visu mūžu; šajā jautājuma dažādu konfesiju starpā mēdz būt dažādi uzskati: dažas vispār neatzīst šķiršanos, citas to negribīgi pieļauj īpašos gadījumos. Ļoti žēl, ka kristieši nav vienojušies šajā jautājumā. Mūsdienās aptuveni 50% no noslēgtajām laulībām ir šķirtas.¹⁰⁹ Salīdzinot ar kristīgo pasauli, Livonijas esamības laikā, kad laulību tiesības vēl regulēja kanoniskās tiesības, laulību šķiršana vispār nebija pieļaujama.

Livonijas cilvēku dzīves īstenībā tieši šis striktais laulības šķiršanas aizliegums bija nepanesams un izraisīja spēcīgus iebildumus. Taču šim aizliegumam ir savs pamatojums. Jēzus sludināšanā tiek atgādināts tas, kas ir bijis spēkā pirms grēkā krišanas, kad Dievs bija iestādījis vīrieša un sievietes kopību. Un tādēļ Dievs atbildēja tiem, kas Viņu gribēja pavadināt ar jautājumu: “Vai ir atļauts šķirties no savas sievas katra iemesta dēļ?” Bet Dievs atbildēja un sacīja: “Vai neesat lasījuši, ka Radītājs iesākumā tos radījis kā vīru un sievu, un sacīja: tādēļ cilvēks atstās tēvu un māti un pieķersies pie savas sievas; un šie divi būs viena miesa. Tātad viņi vairs nav divi, bet viena miesa; ko nu Dievs savienojis, to cilvēkam nebūs šķirt!” — no šejienes arī kļūst saprotams, kāpēc Mozus bija pieļāvis šķiršanu — “cilvēku cietsirdības dēļ”.¹¹⁰

Salīdzinot musulmaņu laulību tiesības ar Latvijas tiesībām, tad varētu pieminēt to, ka musulmaņu laulību tiesībās nekad nebija sakrālas, bet tieši pretēji. Latvijā līdz 16. gadsimtam, pirms Lielās Franču revolūcijas, nebija iespējas šķirt laulību, tādēļ, ka laulība tik uzskatīta par svētu, Dieva priekšā dotais solījums bija uz mūžu nemainīgs. Laulātajiem pāriem bija pienākums visu dzīvi būt kopā satiecībā un vienotībā. Tas nozīmē, ka līdz 16. gadsimtam Latvijā laulība nešķīra, laulība tika uzskatīta par izbeigušu tikai viena laulātā nāves gadījumā. Taču musulmaņu tiesībās nedz mūsdienās, nedz musulmaņu tiesību pirmsākumos, laulību tiesības netika uzskatītas par svētām un laulību drīkstēja šķirt no laulību tiesību rašanās pirmsākumiem.

Gan musulmaņu tiesībās, gan Civillikumā laulībai ir raksturīgas šādas iezīmes:

1. ar mērķi radīt ģimeni;
2. abām pusēm ir tiesības uz laulības šķiršanu;

¹⁰⁹ Steiplz Lūiss K. *Vienkārši kristietība*. Rīga: Klints, 2006, 111.lpp.

¹¹⁰ Slenczka R. *Laulības šķiršanas un šķirteņu laulību aizliegums*. Pieejams: <http://www.ebaznica.lv/laulibas-skirsanas-un-skirtenu-laulibu-aizliegums-73132/> [aplūkots 10.05.2018.]

3. laulība tiek noslēgta starp vīrieti un sievieti;
4. abām pusēm ir tiesības un pienākumi.

Musulmaņu tiesībās un Civillikumā ir šādas atšķirīgas iezīmes:

1. Latvijā nepastāv poligāmija,
2. laulību noslēdzot Latvijā ir jāievēro laulāto vecums, bet islāmā bieži vien tas nav ievērots;
3. Latvijā laulībai obligāti jābūt reģistrētai dzimtsarakstu nodaļā, taču islāmā laulības reģistrācija nav obligāta;
4. musulmaņu tiesībās nepastāv adopcijas institūts;
5. Civillikums neregulē laulāto intīmās attiecības un privāto dzīvi tik strikti kā musulmaņu tiesībās;
6. Civillikumā nepastāv piena radniecības institūts;
7. musulmaņu tiesības personu loks, ar kuru noslēgt laulību ir salīdzinoši plašāk uzskaitīts nekā Civillikumā;
8. musulmaņu tiesībās laulības šķiršana institūts tika ieviests salīdzinoši agrāk nekā Latvijā.

3.1 Sieviešu emancipācija

Sieviešu emancipācija bija Praviēša sirdij ļoti tuva iecere. Korāns deva sievietēm mantojuma tiesības un lāva šķirt laulību daudzus gadus simtus pirms tam, kad tas tika atļauts Rietumu sievietēm. Korāns norāda, ka Praviēša sievietēm zināmā mērā jānošķiras no vīriešu sabiedrības un jānēsā plīvurs, bet neprasa visām sievietēm aizsegt seju un uzturēties kādā atsevišķā mājas daļā.¹¹¹

Pašos islāma pirmsākumos sievietes tika uzskatītas par vīriešu verdzenēm. Ja ģimenē piedzima meita, tas tika uzskatīts par lielu kaunu, kā rezultātā tās tika pēc dzemdībām uzreiz sadedzinātas vai līdzīgā veidā sodītas pēc pubertātes sasniegšanas. Muhammeds vienreiz pret šo nežēlību teica: “Labākie no jums ir tie, kuri vislabāk izturas pret savām sievietēm, līdz ar to jums ir jāupurējas, un ar mīlestību jānes pasaulē divas meitas, tad jūs nokļūsiet paradīzē. Un šī paradīze atrodas zem jūsu mātes kājām.” Praviētis ar visdažādākajiem veidiem mēģināja sievietes statusu novienādot ar vīriešu. Pat Koranā ir teikts, ka gan sievietei, gan vīrietim ir vienlīdzīgas tiesības. Korāns sludina vienādu morāli abiem dzimumiem katrā dzīves jomā.¹¹²

¹¹¹ Armstronga K. *Islāms: īsa vēsture*. Rīga: Atēna, 2004, 47.lpp.

¹¹² Hakim Khalifa A. *Islamic ideology : the fundamental beliefs and principles of Islam and their application to practical life*. Lahore: Institute of Islamic Culture, 1974, p.332.

Kad mēs izmantojam vārdu “emancipācija” saistībā ar cilvēku, mēs saprotam, ka cilvēka brīvība ir ierobežota un viņš alkst pēc brīvības. To pašu var attiecināt uz sievieti. Šis termins liek izprast, ka sievietes brīvība ir ierobežota, tā ir kā verdzene, kuru ir jāatbrīvo no netaisnības. Realitātē absolūta brīvība ir vienāda gan vīriešiem, gan sievietēm, jo cilvēka iespējas ir ierobežotas tāpat kā fiziskās spējas, ka arī spēja novērtēt pēc saviem kritērijiem, jo viss jau ir noregulēts un nav apspriežams vai izvērtējams. Neatkarīgi no tā, kādā sabiedrībā cilvēks dzīvo, viņam ir jāpakļaujas likumam un noteikumiem, kuri regulē cilvēka dzīvi un viņu attiecības. Cilvēka brīvībai pastāv zināmas robežas, kuru neievērošana noved pie haosa un nekārtībai. Profesors Genrijs Makou, zināms kā kanādiešu domātājs un zinātnieks, ir teicis: “Feminisms – tā ir vēl viena nežēlīga mistifikācija jaunās pasaules kārtībai, kura jau radīja amerikāniešu sievieti un nodarīja kolosālus zaudējumus rietumu civilizācijai.” Runājot par sievietes brīvību, ir jāatzīmē, ka islāmā 14. gadsimtus atpakaļ sievietei bija neierobežotas un tiešas tiesības uz sabiedrību. Islāms garantē sievietei tiesības uz brīvību, izņemot būt atriebīgai un netikumīgai. Šis princips darbojās arī attiecībā uz attiecībām ar vīriešiem. Prasība pēc vienlīdzīgām tiesībām un pienākumiem starp vīrieti un sievieti, musulmaņu tiesībās tiek uzskatīta par nepadomātu rīcību. Islāmā sievietes un vīrieša statuss, ieskaitot viņu tiesības, atrodas vienādā pozīcijā ar tiem materiālajiem pienākumiem, kuri ir Allāha uzstādīti. Sers Gamiltons, zināms angļu domātājs un filozofs, savā grāmatā par islāmu un arābu civilizāciju sacīja šādi: Noteikumi, normas un uzstādījumi, kuri ir attiecināmi uz sievieti, islāmā atšķiras ar tiešumu, sapratni un atklātību. Islāms pievērš īpašu uzmanību tam, lai nodrošinātu sievieti drošību no visa, kas varētu slikti iespaidot viņu vai viņas reputāciju.¹¹³

Musulmanietei, kura ir sasniegusi pietiekamu vecumu, lai viņu uzskatītu par pieaugušu, tiek uzlikti tie paši reliģiskie pienākumi, kurus ir jāpilda arī vīrietim: regulāra lūgšana, *zakāt*-labdarības maksājums Ramadāna beigās, gavēnis Ramadāna mēnesī un *hadža* - ikgadējs svētceļojums uz svēto pilsētu Meku. Tomēr šariats ir izmainījis sievietēm dažas normas – sieviete nedrīkst lūgties un ievērot gavēni menstruāciju un pēc dzemdību laikā. Korāna 4:19 ajāts saka šādi: “Ak ticīgie! Jums ir aizliegts saņemt mantojumā sievietes pret viņu gribu. Un nepiespiediet viņas atdot jums kādu daļu no tā, ko jūs esat viņām devuši, ja vien tās nav pieķertas smagos pārkāpumos. Dzīvojiet ar viņām saskaņā un laipnībā. Var būt tā, ka jums viņas nav tīkamas, bet Dievs arī netīkamās lietās ir ielicis daudz kā laba.” Šis ajāts uzliek vīrietim par pienākumu izturēties pret sievieti cienīgi un pieklājīgi. Ja vīrs nemīl savu sievu, to nedrīkst izrādīt, un jāmēģina meklēt viņā labās īpašības, kas varētu vīram patikt. Islāms ir uzlicis par pienākumu pret sievieti izturēties ar cieņu un godīgi.¹¹⁴

¹¹³ Шейх Юсуф Кардави. *Дозволенное и запретное в исламе*. Москва: Умма, 2005, с.98.

¹¹⁴ Аш-Шиха А. *Женщина под сенью ислама*. Эр-Рияд : [b.i.], [b.g.], с.50.

Pamatojoties uz Korānu, sievietēm ir pietiekami daudz tiesību: īpašuma tiesības, mantojuma tiesības (sieviete var mantot tikai pusi no tā, ko būtu mantojis vīrietis), atraitnes saņem ummas atbalstu, ja tām ir grūtības ar finansēm. Muhameds bija noteicis, ka sievieti nedrīkst šķirt no viņas bērniem nekādu iemeslu dēļ.¹¹⁵

Divi Korāna citāti norāda, ka iespējams pamatot divus pilnīgi pretējus uzskatus par sievietes vietu sabiedrībā. Korāna 4:31 ajātā rakstīts: “Bet sievietes, lai ir paklausīgas, jo Dievs vienu ir izredzējis vairāk nekā otru.” Korāna 2:228 ajātā rakstīts: “Sievietēm ir tādas pašas tiesības pār vīriešiem, kā vīriešiem pret sievietēm.” Atšķirība attieksmē pret vīrieti un sievieti atklājas daudzās sabiedriskās dzīves jomās, bet vislabāk tā ir noteikta laulības tiesību likumdošanā. Taču, kā norāda daudzi islāma pētnieki, pastāv arī likumi, kas aizstāv sievieti laulībā.¹¹⁶

Lai gan Rietumu kultūrai par dzimumu līdztiesību islāma reliģijā ir atšķirīgs viedoklis, tomēr saskaņā ar islāma ticību vīrietis un sieviete tiek uzskatīti par garīgi vienlīdzīgiem, jo abiem ir identiska izcelsme. Arābu sabiedrībā pastāvošā puritāniskā dzimumu atšķirība un dzimumu izolācija nav radīta, lai iebildinātu nelīdztiesību, bet gan lai izvairītos no ārļaulības sakariem. Musulmaņi uzskata, ka viņiem adresētie pārmetumi par sieviešu tiesību ierobežošanu ir nepamatoti, un drīzāk vajadzētu runāt par Rietumu civilizāciju, kur tikai pēdējos 200 gados esot attapušies par “sieviešu tiesībām”. Pēc musulmaņu domām sieviešu tiesības arābu valstīs pastāv jau 1400 gadu, tātad jau kopš islāma pirmsākumiem. Sieviešu jautājums ir viena no Eiropā pastāvošās tā saucamās musulmaņu problēmas sastāvdaļām.¹¹⁷

---

¹¹⁵ Amins K. *Sievietes islamā*. Pieejams: <http://www.aliens.lv/s-civil/1533-sieviete-islama> [aplūkots 13.04.2018.]

¹¹⁶ Gordens J., Hellerns V., Notākers H. *Reliģiju grāmata*. Rīga: Nordik, 2002, 135.lpp.

¹¹⁷ Balodis R. *Baznīcu tiesības*. Rīga: Reliģijas Brīvības Asociācija, 2002, 411.lpp.

KOPSAVILKUMS

1. Valsts kārtību nosaka ne tikai reliģiskā prasība, bet arī tiesiska prasība, kur no vienas puses pieļauj reliģisko pienākumu izpildi, un no otras puses ir zināma brīvības ierobežošana. Autore darba jautājumā par musulmaņu laulību tiesību noteikumiem un to kontrastu ir pētījusi darbā un ir secinājusi, ka kopš Latvijas neatkarības iegūšanas personas bauda ticības brīvību, ka rezultātā pieaug ticīgo skaits, tostarp musulmaņu skaits. Latvijas tiesību sistēma atbilst rietumu kristīgās pasaules attīstības rezultātā izveidotajai tiesiski demokrātiskai valstij, savukārt musulmaņu ticība nav daļa no šīs izveidotās pasaules. Kopš 2010. gada Latvijas teritorijā musulmaņu skaits regulāri palielinās, kā rezultātā Latvijā tika izveidotas 17 musulmaņu draudzes.

2. Ticīgajam musulmanim ir saistošas musulmaņu tiesību noteikumi, jo to neievērošana nozīmē atkrišana. Musulmaņu tiesību normas ir noteiktas musulmaņu tiesību avotos, kā, piemēram svētajā grāmatā Korānā un sunnā,. Visas musulmaņu sabiedrībā pastāvošās situācijas tiek balstītas uz Dievam noteiktiem uzvedības modeļiem, kuri ir ietverti tiesību avotos. Musulmaņu tiesību avoti regulē kārtību, kādā musulmaņu sabiedrība tiek regulēta. Korāns ir pirmais tiesību avots musulmaņu tiesībās un atzīts par arābu kultūras pamattekstu. Korāna saturs ir dievišķs un ir pastāvējis vienmēr. Korānu, kā uzskata musulmaņi ir vēstījis Muhameds. Sunna ir tradīciju kopoījums un Korāna papildinājums, kas ir saistīts ar Muhameda izteicieniem un darbībām. Pamatojoties uz sunnu, musulmaņiem tiek sniegts cienīga dzīvesveida paraugs.

3. Musulmaņu laulību tiesībās nepastāv dzimumu vienlīdzības, proti:

- a) laulības noslēgšanā, jo meitenēm ir ierobežota vārda brīvība laulības noslēgšanas gadījumā, meitenes nav laulības līguma slēdzēja puse, iebildumu pret laulības noslēgšanu netiek uzklauti, kas nozīmē, ka meitenes tiek izprecinātas pret viņu gribu;
- b) laulības šķiršanas gadījumos, jo meitenēm ir ierobežotas tiesības uz laulības šķiršanu, laulība netiek šķirta, kamēr tai nav piekritis vīrs un viņas vecāki, sievas drīkst pieprasīt laulības šķiršanu tikai noteiktos gadījumos, taču vīrs drīkst šķirt laulību jebkurā gadījumā, ja vien ir ievēroti visi laulības šķiršanas priekšnoteikumu.

4. Musulmaņu tiesībās aizliegto laulību loks ir salīdzinoši plašāks nekā Latvijas Republikas Civillikumā. Musulmaņu tiesībās pastāv piena radniecība, kura izriet no piena mātes un zīdaiņa attiecībām, t.i., sievietei, barojot zīdaiņi ar savu pienu, iegūst piena mātes statusu, kas ir pielīdzināts īstajai mātei. Musulmaņu tiesībās pienā radniecība ir identiski

pielīdzināma asins radniecībai. Kā arī ir aizliegta laulība starp piena radniekiem, t.i., piena zīdītājas radniekiem līdz otrajai pakāpei, un svaiņiem.

5. Latvijas teritorijā tikai pēc Revolūcijas uzvaras 16. gadsimtā tika atļauta laulības šķiršana. Iepriekš Latvijā laulības šķiršana nebija pieļaujama, taču musulmaņu tiesībās laulības šķiršana realizējās jau no pašiem islāma pirmsākumiem. Pirms revolūcijas kristieši laulības līgumu uzskatīja par svēto sakramentu, kurš tiek noslēgts Dieva priekšā, tādēļ pamatojoties uz Dieva vārdiem, laulības šķiršanu nerealizēja. Laulība tika uzskatīta par sakramentu, kurā Dievs svētī vīrieti un sievieti, dodot viņiem tiesības laulāto kopdzīvei, kā arī žēlastības, kas palīdz veikt laulāto pienākumus. Dievam doto solījumu nedrīkstēja lauzt. Pamatojoties uz svēto sakramentu, izrietēja laulības šķiršanas ierobežojumi.

6. Musulmaņu tiesībās viens no saderināšanās priekšnoteikumiem ir maksājums par sievas izmantošanu – mahra. Šī maksājuma mērķis ir nodrošināt ekonomisko stabilitāti ģimenē un noregulēt laulāto turpmāko mantisko režīmu. Mahras lielums ir atkarīgs no tā vai laulība tiek slēgta ar jaunu meiteni, var ar jau iepriekš precētu sievieti. Parasti mahras maksājums par meiteni ir salīdzinoši augstāks nekā par sievieti. Latvijā, noslēdzot saderināšanos, personas vienojās par laulības noslēgšanu nākotnē, taču vīram nav pienākums veikt noteiktas naudas summas maksājums nedz sievai, nedz sievas ģimenei.

7. Musulmaņu tiesībās pastāv poligāmija, kas nozīmē, ka vīram ir atļauts būt laulībā līdz pat četrām sievietēm vienlaikus. Poligāmijas mērķis ir pasargāt vientuļās sievietes un neprecētās meitenes no grēku izdarīšanas un būt ģimenes un vīra aizsardzībā, turklāt jāpiemin, ka islāma zemēs, kur pastāv ievērojams sieviešu īpatsvars, viens no risinājumiem, kā izveidot ģimeni un būt radīt bērnus ir stāties laulībā ar precētu vīrieti. Daudzsievības gadījumā vīra pienākums ir uzturēt visas sievas vienlīdzīgi.

8. Musulmaņu tiesību avotos nav noregulēts minimālais vecums, pēc kura sasniegšanas personai ir tiesības stāties laulībā. Islāma zemēs bieži vien ir novērots, ka jaunas meitenes tiek izprecinātas pirms pilngadības sasniegšanas. Bērnu vecāki paši izlemj, kādā vecumā izprecināt savus bērnus.

9. Musulmaņu laulību tiesības ir pakļautas reliģijas tiesībām, taču Latvijas laulību tiesības ir pakļautas mainīgajai valsts likumdošanai. Kā daudzus gadus simtus atpakaļ, tā arī mūsdienās musulmaņu sabiedrība ievēro nemainīgās tradīcijas un paražas. Latvijā reliģija jeb baznīcu tiesības ir šķirtas no valsts, taču musulmaņu tiesībās ikviena tiesību nozare balstās reliģijā. Islāma zemēs nepastāv augstākas varas, kas varētu mainīt musulmaņu tiesības.

Izmantoto avotu saraksts

Literatūra

1. Amins K. *Sievietes islamā*. Pieejams: <http://www.aliens.lv/s-civil/1533-sieviete-islama>
2. Apsītis R., Blūzma V., Lazdiņš J. *Latvijas tiesību avoti. Teksti un komentāri. Poļu un zviedru laiku tiesību avoti (1561-1795), 2. sējums*. Rīga: LU žurnāla "Latvijas Vēsture" fonds, 2006.
3. Armstronga K. *Islāms: īsa vēsture*. [Rīga]: Atēna, 2004.
4. Askērovs S. *Musulmaņu tiesību avoti*. Jurista Vārds, 2007. 30.oktobris, nr.44.
5. Balodis R. *Baznīcu tiesības*. Rīga: Reliģijas Brīvības Asociācija, 2002.
6. Bergēlis J. *Mūsu ticības pamati*. Rīga : Autora izdevums, 1938.
7. Bērziņš U. *Korāns*. Pieejams: <http://neputns.lv/book/korans/#.WtRuNYhubIU>
8. Blūzma V., Lazdiņš J., Osipova S. *Latvijas tiesību avoti. Teksti un komentāri. Seno paražu un Livonijas tiesību avoti 10.gs.-16.gs., 1. sējums*. Rīga: LU žurnāla "Latvijas Vēsture" fonds, 1998.
9. Bulahova U. *Islāms 90 minūtēs*. Rīga: Rēriha grāmatnīca, 2007.
10. Cielēns F. *Baznīcas atdalītība (šķirtība) no valsts*. Pieejams: http://home.lu.lv/~rbalodis/Publikācijas/Baznicu%20ties%20gramata/Balodis%20R_V&_attiecveidi_atdal.pdf
11. Čenninga K. *5 islāma pīlāri. Garīgā attīstība*. Pieejams: <https://lv.carolchanning.net/duhovnoe-razvitie/27109-5-stolpov-islama.html#>
12. Dolacis V. *Laulības ilgtspējība*. Pieejams: <http://kristusdraudze.lsl.lv/news2print.php?id=115>
13. Dupate K., Reine I. Komentārs Satversmes 110. pantam. Grām.: *Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības*. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011.
14. Ešots J. *Domas un atklāsmes*. Grām.: Korāns. Rīga: Zvaigzne ABC, 2007.
15. Gabriels M. *Apļi ūdenī: opozīcijā*. [Rembate]: Viņa Vārds Manī, 2015.
16. Gorders J., Hellerns V., Notākers H. *Reliģiju grāmata*. Rīga: Nordik, 2002.
17. Hemēns - Antila J. *Islāma rokasgrāmata*. Jelgava: Neputns, 2017.
18. Kalniņš I. *Korāna interpretācija no arābu valodas*. Rīga : Medicīnas apgāds, 2011.
19. Kalniņš V. *Latvijas PSR valsts un tiesību vēsture. Feodālisma un topošā kapitālisma laikmets XI-XIX gs.* Rīga: Zvaigzne, 1972.

20. Kureši N. *Pretrunīgais islāms: Korāna un Bībeles patiesības mūsdienu pasaulē: jautājumi, atbildes un skaidrojumi*. [Rīga]: Lietusdārzs, 2017.
21. Lohāss F. H. *Kā atbildēt islamam*. Latviešu tulkojums – Luteriskā Mantojuma fonds, Rīga, 1996.
22. Luns P. *Islāms*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2003.
23. Osipova S. *Musulmaņu tiesību vēsture viduslaikos*. Rīga: Latvijas Universitāte, 2001.
24. Osipova S. *Viduslaiku tiesību spogulis*. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004.
25. Paiders J. *Islams un Rietumi*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2001.
26. Rīgas Kristus karaļa Romas katoļu draudze. *Par laulībām*. Pieejams: <http://karalis.lv/sakramenti/par-laulibam>
27. Rudevskis J. *Vispārējs ieskats musulmaņu tiesībās*. Jurista vārds, 2011, nr.3.
28. Slenczka R. *Laulības šķiršanas un šķirteņu laulību aizliegums*. Pieejams: <http://www.ebaznica.lv/laulibas-skirsanas-un-skirtenu-laulibu-aizliegums-73132/>
29. Toropovs B., Bakls L. *Ceļvedis pasaules reliģijās*. Rīga: Dienas Grāmata, 2010.
30. Zemītis G. *Ārvalstu valsts un tiesību vēsture*. Rīga: Biznesa augstskola Turība, 2007.
31. Vēbers J. *Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Ģimenes tiesības*. Rīga: Mans īpašums, 2000.
32. [B.a]. *Pētījums Ģimenes tiesībās Civillikuma Ģimenes tiesību daļas modernizācijai*. Tieslietu Ministrija. Pieejams: <https://www.tm.gov.lv/lv/search/P%C4%93t%C4%ABjums%20%C4%A2imenes%20ties%C4%ABb%C4%81s%20Civillikuma%20%C4%A2imenes%20ties%C4%ABbu%20da%C4%BCas%20moderniz%C4%81cijai>
33. [B. a]. *Publiskais pārskats par Tieslietu ministrijā iesniegtajiem reliģisko organizāciju pārskatiem par darbību 2013.gadā*. Latvijas Republikas Tieslietu Ministrijas Reliģisko lietu pārvalde. Pieejams: <https://www.tm.gov.lv/lv/cits/publiskais-parskats-par-tieslietu-ministrija-iesniegtajiem-religisko-organizaciju-parskatiem-par-dar>
34. [B.a]. *Statistika par Latvijas Republikā reģistrēto konfesiju un denomināciju draudzēm laika posmā no 2004. gada 1. janvāra līdz 2007. gada 1. janvārim*. Latvijas Republikas Tieslietu Ministrijas Reliģisko lietu pārvalde. Pieejams: <http://www.bibelesbiedriba.lv/religiju-enciklopedija/statistika.html>
35. Azzam I. *Gender and religion. Druze women*. London: Druze Heritage Foundation, 2007.
36. Hakim Khalifa A. *Islamic ideology : the fundamental beliefs and principles of Islam and their application to practical life*. Lahore: Institute of Islamic Culture, 1974.
37. Аш-Шиха А. *Женщина под сенью ислама*. Эр-Рияд : [b.i.], [b.g.].

38. Бабаи А., Азизи Кийа Г., Рухани Рад М. *Методология толкования Корана*. Москва: Садра, 2016.
39. Балтанова Г. Р. *Мусулманка*. Москва: Голос, 2005.
40. Давид Р. *Основные правовые системы современности*. Москва: Международные отношения, 1967.
41. Давид Р., Спинози К. *Основные правовые системы современности*. Москва: Международные отношения, 1996.
42. Давид Р., Спинози К. *Основные правовые системы современности*. Москва: Международные отношения, 1998.
43. Давид Р., Спинози К. *Основные правовые системы современности*. Москва: Международные отношения, 2009.
44. Денни Ф.М. *Ислам и мусульманская община*. Книга: Религиозные традиции мира. Москва: Крон-Пресс, 1996.
45. Кардави Ю. *Дозволенное и запретное в исламе*. Москва: Умма, 2005.
46. Керимов Г.М. *Шариат: закон жизни мусульман. Ответы Шариата на проблемы современности*. Москва; Санкт-Петербург: Диля, 2007.
47. Фан ден Берг Л.В.С. *Основные начала мусульманского права согласно учению имамов Абу Ханифы и Шафии*. [b.v.]: Наталис, 2006.
48. Шейх Кардави Ю. *Дозволенное и запретное в исламе*. Москва: Умма. 2005.

Normatīvie akti

1. Latvijas Republikas Civillikums. LV likums. Pieņemts: 28.01.1937. [2017. red.]
2. Latvijas Republikas Satversme: LV likums. Pieņemts 15.02.1922. [2007.red.]
3. Satversmes Sapulces V. sesijas 7. sēde 1922.gada 31.janvārī stenogramma.

Pieejams: http://flriga.lu.lv/tzpi/materiali/Satversmes_sapulces_stenogrammas.pdf

[aplūkota 08.05.2018.]

Likumdošanas materiāli

Bakalaura darbs “Musulmaņu laulību tiesības kontinentālās Eiropas diskursā” izstrādāts LU Juridiskajā fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autore: _____ Regīna Burkeviča

(personiskais paraksts)

Rekomendēju/nerekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītāja: profesore Dr. iur. Sanita Osipova _____

(personiskais paraksts, datums)

Recenzents/-e: _____

Darbs iesniegts Tiesību teorijas un vēstures katedrā 2018. gada 14. maijā.

Dekānes pilnvarotā persona: _____

(personiskais paraksts)

Darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē

_____
(datums, protokola Nr.)

Komisijas sekretārs/-e: _____